

Rom

Nalobulat napisulan aPol totoni van hən alat a Rom

Ase itos nalobulat napisulan egai?

APol itosi.

APol itosi van hən ase?

Itosi van hən alat siYesu len naut a Rom.

APol itosi hən nəsə?

Itosi hən beʋusan galit ke, nəmatan siYesu igol dattoləboi datbinor len nəhon aGot, ale aYesu dereh tevi tarhət sidato hən datbikad nəmauran tovoi.

APol itos nalobulat napisulan egai ʋais mai len naut a be?

Itosi pəpadaŋ hən nasihau A.D. 57 nəboŋ totoh len naut a Korint.

APol itos nalobulat napisulan egai hən beutaut hən naʋisal san vi lan naut a Rom. Ike tevi tarhət silat siYesu ei, beti dereh tivan hən naut a Spen. Ale aPol isor vəsvəsai nadəlomian silat siYesu mai naʋide hən nadəlomian enan beğəgel hən nəmauran silat siYesu. (1.1–16.27)

1) Nə-ke-ivoi-an mai naləŋonian siPol (1.1-17)

2) Nəvanuan gail ʋisi loləboi ləbimaur len aYesu ʋai (1.18–3.20)

3) Naʋisal siGot hən bilav kuv nəvanuan gail dan nəsaan salito (3.21–4.25)

4) Nəmauran toveveu len aKristo (5.1–8.39)

5) Nə-nau-utaut-an siGot mōs alat seIsrael (9.1–11.36)

6) Naʋide silat siYesu (12.1–15.13)

7) Nə-maris-kotovi-an mai na-ke-ivoi-an gail (15.14–16.27)

Na-ke-ivoi-an siPol

¹ Ginau, aPol, nutos nalobulat napisulan egai. Novi naslev sua seKristo, aYesu, aGot totabtabuh len ginau hən nəbēvi hai pispisul mōs na-kel-uri-an san tovoi. ² Sutuai, nəbōŋ aYesu savisi sal, aGot ikel gati ke dereh tikel vəhot na-kel-uri-an san tovoi. Ale ikel vəhoti len nəsə ahai kelkel ur gail lototosi len natosian siGot.* ³⁻⁴ Na-kel-uri-an tovoi ehusur aNatun aGot, aYesu. Len nəmauran san len navile a pan, ikad nəpasian len nəbathuyah siTevit tovi Kiŋ.* Ale aNunun aGot ikel uri ke tovi aNatun aGot len nədaŋan nəbōŋ togol tole məhat dan nəmatan.* Gai evi aYesu Kristo, aMasta sidato. ⁵ Len gai, aGot eviol kəmas hən navoian mai ginau,* hən nəbēvi ahai pispisul mōs nahəsən aKristo, hən nəbəkis nəvanuan dan naluŋoh hən nəvanuan naut tiltile pisi, hən ləbigol husur nəsə tokele bathut nadəlomian lotokade lan. ⁶ Gamit a Rom, mətovi galit galevis. AGot ekis gamit am hən mətəbēvi seKristo.

⁷ Ginau aPol, nutos nalobulat napisulan egai van hən gamit pisi a Rom, aGot toləmas bun gamito, gai tokis gamit hən mətəbēvi esan səbōn.

AGot atəmadato mai Nasub aYesu Kristo areviol kəmas hən navoian mai gamito, arigol nəlomit tikad natəmat.

Naləŋonian siPol hən bēvi Rom

⁸ Nuke nikele bai ke, len aYesu Kristo, nosipa vi təban aGot hən gamit pisi, husur nəvanuan

* **1:2:** Isa 52.7, 61.1 * **1:3-4:** Mat 1.1 * **1:3-4:** Psa 2.7 * **1:5:** Len nasoruan ta Kris len naut egai ike ginamito, be alat lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke tosor husur gai səbōn.

gail lukel ur nadəlomian samito len navile a pan kavkav. ⁹ AGot notoum san len nəlogw kavkav nəboŋ notokel ur na-kel-uri-an tovoi husur aNatun ulunian, aGot eləboii ke notokitin nəboŋ notokel ke notosor tuv̄ m̄os gamit tabtab. ¹⁰ Akis vəbar daməŋai len na-sor-tuv̄-an sagw, nous aGot ke, bələŋoni, dereh tigol naʔisal ideh hən nəbēmədəŋ təban gamito. ¹¹ Husur noləŋon masuṽ hən nəbēris gamito, hən ke, len nagəmaian sagw, mətbikad naviolan ideh seNunun aGot hən b̄igol mətbidaŋ am. ¹² Noləŋon masuṽ hən nəbēris gamito hən datb̄igol datbələŋon b̄ivoi am len nəlodat gabag, nuke nevi tarhət samit len nadəlomian samito mai gamit am mətevi tarhət sagw len nadəlomian sagw.

¹³ Bathudud nadəlomian gail, nuke məteləboii ke notonau utaut hən nəbēmədəŋ təban gamito. Nugol vəha-soʔbur həni be natgalevis lupatpat gol ginau vəbar daməŋai. Nuke neum samito ale nau-man sagw len gamito tikad naṽite hum notokade len alat ləsavi Ju len naut tiltile gail am.* ¹⁴ Noləboii ke aGot eriŋ nauman len ginau ale nimagole m̄os nəvanuan gail ʔisi, nəvanuan nabiltivile gail mai auleut gail, alat lotokad naləboian mai alat lototətan həni. ¹⁵ Husur natenan, noutaut, noləŋon nəb̄ikel ur na-kel-uri-an tovoi mai gamit a Rom am.

¹⁶ Nahurugw səsa hən na-kel-uri-an tovoi. Evi nədaŋan siGot m̄os nə-lav-kuvi-an dan nəsaan silat lotokad nadəlomian: m̄os naJu gail a m̄o, beti

* **1:13:** Uman 19.21

alat ləsavi Ju. ¹⁷ Husur na-kel-uri-an tovoi ikel vəhot naʔisal hən aGot biḡol datb̄inor len nəhon. Naʔisal enan etuʔat len nadələmian van van, inoŋ len nadələmian. Hum natosian siGot toke, “Len nadələmian nəvanuan nanoran ikad nəmauran.”*

Nələl paŋpaŋ siGot van hən nəsaan

¹⁸ AGot len nəmav evəhot nələl paŋpaŋ san. Nəlon epəŋas nəsaan silat lotomətahun aGot, lotopul hən nəsaan. Galit, len nəsaan salito, losusuan nakitinan.

¹⁹ Galit loləboi nakitinan husur aGot, bathut igol iʔarʔar hən galito. ²⁰ Naut kəmas lotodədas ləberis nədaŋan san topat vi sutuai mai naʔoruan san hum aGot; be nədaŋan mai naʔoruan san aruʔarʔar len natit ʔisi togole. Husur len natuʔatan nəboŋ aGot togol navile a pan, van vəbar daməŋai, nəvanuan gail loris natit aGot togol gail. Imaienan ləsaləboi ləbetətas gol galito.

²¹ Husur ke, naut kəmas lotoləboi aGot maienan, ləsəsal suh nəyalyalan san sunʔan tovi Got, ləsasipa vi təban. Be nənauan salito egəm vi ut kəmas, nənauan salit səkad nə-nau-ləboii-an lan, lopul hən nəmargobut ŋai. ²² Lukel ke lotokad namitisau hən nəmauran tonor, be logəm vi hoʔon gail. ²³ Lugel nəyalyalan siGot totoh vi sutuai hən nələblab gail lotokad nənahənah hən nəvanuan ləbimat, nəman naməsav gail, narivatvat gail mai natit lotokəlkəlah.*

²⁴ Imagenan, aGot erinḡ gaʔulan galito hən ləbiḡol natideh lotoləŋoni len nələlito, gol ke, len naʔiŋʔiŋalan salito, lomədas nibelit gabag len

* **1:17:** Hab 2.4 * **1:23:** Deu 4.16-18

naitian tosa lotogolgole. ²⁵ Lugel nakitinan husur aGot hən nalibliboŋan. Ale lulotu hən natit aGot togol gail, lugol lotovi slev salit gail. Ləsəlotu hən aGot togol natgalenan, be gai inor hən nə-sal-suhi-an van vi sutuai. Ganan!

²⁶ Husur lotogol natgalenan aGot eriŋ gaḅulan galito hən ləḅigol naḅide toḅiŋḅiŋal ideh lotoləŋoni. Alətpəhaḅut salit tu lupair dan naḅisal hən naitian mai asoalit gail hən ləḅigol naitian mai galit gabag.

²⁷ Len naḅide tomaiənan alalumian lupair dan naitian mai alətpəhaḅut, nəlolit isahsah len galit gabag. Alalumian ləḅur kotov naḅide tonor, lugol toḅiŋḅiŋal mai galit gabag. Ale sil nəsaan lotogol gail, nəpanismen tonor hən nəsa galit səḅolit lotogole ibar galito.

²⁸ Bathut lotonau ke na-ləḅoi-aGot-an savi natideh, aGot eriŋ gaḅulan galit hən ləḅitoh len nə-nau-sabsab-an salito. Imaiənan lugol nəsa sanor hən ləḅigole. ²⁹ Logəm pul hən nəsaan tiltile gail: naḅoruan sasa, na-ləŋon-masuḅ-hən-natite-an hən natite, nəsasaaan, lutaḅulol bulos avan ideh husur nəsa tokade. Lugolgol nəmatan, lopul hən naḅitḅituhan mai nagəgərasan. Lohəhaḅur hən ləḅigol na-ləŋon-isa-an len nəvanuan gail, lukel nəmadun nəvanuan gail, ³⁰ lusor mədas nahəsəlito. Lomətahun bun aGot, len naḅivan salit ləsənanu avan ideh am. Nəholit ileleah ale lusor patpat galit məhat. Lukad namitisau hən ləḅinau tabtab hən naḅisal toveveu hən ləḅigol nəsaan. Ləsəgol nəsa atata mai anana artokele. ³¹ Len naḅide hən nəmauran salito ehum lotomelmel, ləḅur kotov na-kel-gati-an salit gail, na-ləmas-buni-an eḅuer

len galito, nəlolit sətəŋis avan ideh, ehum ləsəkad nalolosaan ideh. ³² Loləboii ke, bathut aGot tonor, ikele ke, nəvanuan gail lotogol naŋide lotomaianan limasmat. Avil lohusur naŋide galen sal. Savi natenan ŋai, be lohəhaŋur hən ləberis nəvanuan gail am ləbehusur naŋide salito.

2

AGot inor len nə-səb̄-səhoti-an san gail

¹ Gaiug gotosaḅ səhoti ke nəvanuan tile am timaspanis, gəsələboi gəbetətas gol gaiug, husur gaiug am gusa suŋan galito. Nəboŋ gotosaḅ səhoti ke avan ideh timaspanis husur nəsaan san, be gaiug gusaḅ səhoti ke gaiug am gimaspanis, husur gaiug gugol nəsaan toḅitḅitoḅ.* ² Datoləboii ke, nəboŋ aGot tosaḅ səhoti ke nəvanuan limaspanis sil lotogol natenan, nə-səb̄-səhoti-an san inor hən nakitinan. ³ Imagenan, gaiug, nəboŋ gotosaḅ səhoti ke galit limaspanis be gaiug gohusur naŋide toḅitoḅ hum galito, gunau ke gotoləboi gəḅigam yav dan nəpanismen siGot a? Ao! ⁴ Gəsələboii ke aGot tovoi masuḅ hən gaiug a? Gai satutut hən bəmətahun gaiug; len nasusumaran, itoh mədau mai gaiug. Gəsələboii a? Hum ma natgalenan ləsavi natideh len gaiug. AGot ivoi hən gaiug hən bəsəhar gaiug van hən nəpairan dan nəsaan, gəsənu səhoti a? ⁵ Be gaiug guhaihai, nəkaduŋ iḅonḅon, gomətahun gəḅipair dan nəsaan saŋ. Bathut gotomaianan gugol ke nəpanismen saŋ gabag evivi məhat am,

* **2:1:** Mat 7.1; Luk 6.37. Len naut egai aPol esivoh len naju gail husur lupatpat galit məhat səhor alat ləsavi ju.

husur nəboŋ hən nəlol paŋpaŋ dereh tegəmai. Evi nəboŋ aGot bikel vəhot nə-saḅ-səhoti-an san tonor, mai nəpanismen.* ⁶ AGot dereh tilav naḫurḫuran mai nəvanuan ḫisi tinor hən nəsa lotogole.* ⁷ Dereh tilav nəmauran vi sutuai mai alat lotosusumar hən ləbigol navoian, lotodaŋ len aGot hən ḅeviol hən nəyalyalan, nə-sal-suh-galito-an mai nəmauran topat vi sutuai. ⁸ Be len nabiltiŋol paŋpaŋ san, dereh nəlon aGot tepəŋas alat lotonau galit səḅolito ŋai, ləsagol nəsa nakitinan tokele, be lotopul hən nəsaan len nəmauran salito. ⁹ Na-ləŋon-isa-vəsa-an mai nəmauran todaŋ dereh aribar nəvanuan ḫisi lotogolgol nəsaan: naJu gail a mō, beti alat ləsavi Ju. ¹⁰ Be alat lotogolgol navoian, dereh aGot tisal suh galito, teputsan nahəsaliŋo, teriŋ natəmat len nəlolito: naJu gail a mō, beti alat ləsavi Ju. ¹¹ Husur naḅide siGot eḫitoḅ van hən nəvanuan ḫisi, ideh satile.*

¹² Alat ləsəkad nalo siGot be lotogol nəsaan, dereh limasig naut kəmas ləsəkad nalo. Avil alat lotokad nalo be lotogol nəsaan, nalo dereh tisaḅ səhoti ke limaspanis. ¹³ Husur savi alat lotosəsəloŋ hən nalo aGot togol lotonor len nəhon; be alat lotogol nəsa nalo tokele, dereh aGot teriŋi ke galit liniŋol len nəhon. ¹⁴ Husur, alat ləsavi Ju ləsəkad nalo siGot, ləḅehusur naḅoruan salito ale gol nəsa nalo tokele, ehum lotokad nalo len nəlolito, naut kəmas ləsəsəsəloŋ həni boŋ ideh. ¹⁵ Len naḅide salito imasil ke aGot toŋos gat nalo len nəlolito, husur nəlolit gail mai nənauan salit səḅolit

* **2:5:** Zep 1.14-18, 2.2-3

* **2:6:** Psa 62.12; Pro 24.12

* **2:11:**

Deu 10.17

arukel vəhot nəsaan mai galito o arukel mai galit ke lotonor. ¹⁶ Dereh aGot tigol natgalenan len nəboŋ bəpəpəhun navoian dan nəsaan len natit gail nəvanuan p̄isi lotosusuani. Napəpəhunian enan, dereh teriŋi len navəlan aKristo aYesu, hum nanel-uri-an sagw tovoi tokele.

NaJu gail mai nalo

¹⁷ Be gaiug gotovi Ju, gumabe? Gaiug gudaŋ len nalo siGot, gusor patpat gaiug məhat hum aGot tovi amaheam̄. ¹⁸ Gaiug goləboi nəsa Nasuḅ toləŋoni, goləboi nəsa tonor mai nəsa tosa husur nalo san eṽusan gaiug. ¹⁹ Len nənauan sam̄ gunau suluṽi ke gotoləboi gəḅesəhar nəvanuan gail, lotovi metḅesw len nənauan salito. Gunau suluṽi ke gotohum nam̄ial toləboi bəm̄ias naṽisal m̄os alat lototoh len nəmargobut. ²⁰ Gunau suluṽi ke gotovi hai p̄usan m̄os alat lotovi hoṽon mai alat ləsəmatmatu len nadələmian salito. Gaiug gotovi Ju gunau maien həni husur gukad nalo siGot tovi nəkadun naləboian mai nakitinan. ²¹ Imaienan, gəḅeṽusan avan ideh gail, imabe gəsəṽusan gaiug gabag? Gukel uri ke, “Samtevənvənah!” be gaiug, govənvənah a? ²² Gukele ke, “Samtigol naitian toḅur kotov nəlahan!” be gaiug, gugol naitian toḅur kotov nəlahan a? Gaiug gomətahun bun nəlablab gail, be naim nalotuan hən nəlablab gail, govənah lan a?† ²³ Gaiug gusor patpat nalo siGot məhat, be goḅur kokotov nalo enan mədas nahəsan aGot a? ²⁴ Husur natosian siGot ike, “Gamit

† 2:22: Deu 7.25. NaJu gail lomətahun nəlablab husur nalo siGot tokai tasi, be lovənoh natit topat len naim nalotuan silablab gail, ale lohəhəṽur hən nəvat lotokade len nəboŋ lotopur həni.

məttovi Ju, naluʋoh hən nəvanuan naut tiltile lusor mədas nahəsan aGot sil gamito.”‡

²⁵ Gəb̃igol husur nəsa nalo siGot tokele, na-tiv-dalusi-an seJu evi natit tovoi husur ipat len nalo. Be gəb̃eβur kokotov nalo, na-tiv-dalusi-an sam̃ savi natideh. Ehum gəsavi Ju. Ehum gəsəkad na-tiv-dalusi-an len gaiug boŋ ideh. ²⁶ Imagenan, alat ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit ləb̃igol husur nəsa nalo tokele, len nabunusian siGot esum̃an lotokad na-tiv-dalusi-an tia, esum̃an lotovi Ju gail. ²⁷ Ale alat lotogol husur nəsa nalo tokele be ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit dereh lisab̃ səhoti ke, gaiug gotovi Ju gotokad na-tiv-dalusi-an, gimaspanis husur gukad nalo be goβur kokotovi. ²⁸ Savi nəpasian o na-tiv-dalusi-an nəvanuan tokade len niben togol tovi Ju kitin. ²⁹ Ao. NaJu kitin evi Ju m̃au len nəlon. Ale na-tiv-dalusi-an kitin evi na-tiv-dalusi-an hən nəlon. Na-gol-husur-nalo-an edədas b̃igol na-tiv-dalusi-an kitin len nəlon, ao, aNunun aGot igole. Ale dereh aGot tisal suh nəvanuan tomaienən. Nəvanuan gail asike ləb̃isal suhi, be aGot m̃au dereh tisal suhi. §

3

¹ Bimagenan, ivoi mabe hən avan ideh βevi Ju? Ivoi mabe hən b̃ikad na-tiv-dalusi-an? ² Ivoi habat len natit p̃isi! Metəkav ikad natsua: aGot erin̄ nasoruan san len navəlan naJu gail.* ³ Be galit

‡ **2:24:** Isa 52.5. § **2:29:** Deu 30.6. Len nasoruan Ipru namilen Ju o Jutah evi nə-sal-suhi-an. Gen 29.35. * **3:2:** Len naut egai aPol ike metəkav, be sakel natideh tovi na-vəha-ru-an tohusuri.

galevis asike læbidaŋ len aGot, gunau ke nə-par-dəlo-mi-an salito igol aGot sədaŋ len na-kel-gati-an san gail a? ⁴ Ao! Satimaienan! AGot ekitin, akis igol nəsa tokele, naut kəmas nəvanuan p̄isi lovi vanuan nalibliboŋan gail. Hum aTevit aKiŋ tokele sutuai ke,

“Nasuḅ aGot, natit p̄isi gotokele māu, ekitin.

Avan ideh b̄ike b̄isor tas gaiug len nakotan, dereh tisaḅ səhoti ke gotonor, gokitin, ale dereh gewin len nakotan enan.”*

⁵ Be nəsaan sidat b̄eṽusan p̄arṽar hən nanoran siGot, datekəmabe? Datoləboi datb̄ike aGot sanor nəboŋ topansem gidato a? Ao! Ikad nəvanuan lotonau tomaienan, ⁶ be nənauan salit sakitin. AGot asike tanor, asike taləboi tapəpəhun navoian dan nəsaan hən navile a pan.

⁷ Ikad nəvanuan lotoke, “Be nalibliboŋan sagw b̄igol p̄arṽar hən nakitinan siGot gol nəvanuan gail læbisal suh nəyalyalan san, b̄imaienan, imabe aGot ipansem ginau sal sil nalibliboŋan sagw hum tovi saan?” ⁸ Ale nəvanuan galevis lusor mēdas ginamito. Lukel ke, namtuke, “Namtigol nəsaan hən nəsaan b̄igol navoian!” Alat lotokəmaienan, dereh lipanis, ale ivoi hən læbipanis!†

Səkad nəvanuan nanoran ideh

⁹ Ale datekəmabe? Mətunau ke ginamit namttovi Ju, len nəhon aGot namtuvovi səhor nəvanuan tile gail am a? Ao, namtsəmaienan. Noil hirhir len nəsa notokele tia ke, nəvanuan p̄isi, naJu gail mai alat

* **3:4:** Psa 51.4 † **3:8:** Len naves 5-8, aPol isor var naJu gail nəlolit topəŋas aPol husur lotonau ke aPol tokel ke nalo tovi ut kəmas.

læsavi Ju, galit þisi lugolgol næsaan. Næsaan iwol hæn
næmauran salito. ¹⁰ Hum natosian siGot toke,
“Sækad nævanuan nanoran ideh,
sasua kasi.

¹¹ Sækad avan ideh tokad nalæboian kitin,
sækad avan ideh tolæjon ke telæboi aGot

¹² Galit þisi lupair dani,
nævide salit þisi isa batbat.

Sækad avan ideh togol navoian,
sasua kasi.”‡

¹³ “Nasoruan salit isa hum næþon næðirimat toþos
nætan.

Namealito igol nagægərasan.

Næsa lotokele igol næsənahan,

hum nabehi hæn næmat togole næboj tohat
nəvanuan.”*

¹⁴ “Nabuŋolit epul hæn nasoruan namədasian
mai na-mətahun-buni-an.”*

¹⁵ “Lusaŋsaŋut hæn læbigol næmatan.

¹⁶ Lugol namədasian mai na-ləjon-isa-an len
naut þisi lotovi lan.

¹⁷ Læsalæboi læbitoh mai nævanuan tile ideh len
natəmat.”§

¹⁸ “Læsamətahw len nəyalyalan siGot. Læsə nau.”*

¹⁹ Gidat datolæboii ke natideh nalo tokele, ikele
van hæn alat lototoh len navəlan nalo, hæn nævanuan
gail asike læbelæboi læbetətas gol galit am, ale hæn
bimasil ke nævanuan þisi len navile a pan dereh
likot len nakotan siGot. ²⁰ Imaienan, avan ideh
salæboi þinor len nəhon aGot husur togol husur

‡ **3:12:** Hæn naves 10-12, ris Psa 14.1-3, 53.1-3 * **3:13:** Psa 5.9,

140.3 * **3:14:** Psa 10.7 § **3:17:** Hæn naves 15-17, ris Isa 59.7-8

* **3:18:** Psa 36.1

nalo. Nalo ipat ŋai hən datb̃ebunus ləboi nəsaan sidato lan.*

Datunor mabe len nəhon aGot?

²¹ Be gagai, aGot evəhot naʃisal hən datb̃inor len nəhon, ale na-gol-husur-nalo-an savi natideh həni. Naʃisal enan, nalo siMoses mai ahai kelkel ur gail lopəhav utaut həni sutuai tia.** ²² AGot erinji ke dattonor len nəhon nəboŋ dattoriŋ nəlodat len aYesu Kristo. Imaienan hən nəvanuan ʃisi lotokad nadəlomian. Nəvanuan ʃisi loʃitʃitoṽ, ²³ husur nəvanuan ʃisi lugol nəsaan, ŋa lutoh a tut, a tut masuṽ dan aGot, ləsanor kasi hən ləb̃ibar nəyalyalan san. ²⁴ Avil, len naviolan hən navoian aGot toviol kəmas həni, len aKristo aYesu toṽur nəmakuvan sidato, aGot erinji ke dattonor len nəhon. ²⁵ AGot eviol hən aYesu hum naviolan hən natutumavan, hən nəmatan san b̃idakuy nəlol paŋpaŋ siGot, nələn toʃəŋas nəvanuan gail sil nəsaan salito. Len nadəlomian lotokade len nəmatan siYesu m̃os galito, aGot eruḅat nəsaan salit dan galito. Natutumavan hən aYesu igol nanoran siGot iʃarʃar, bathut ke, satutut hən tomətahun galito, ekəta səhor nəsaan silat ta m̃o, ta sutuai, səpansem galito. ²⁶ AGot igol natgalenan hən nanoran san b̃imasil len nəboŋ ta daməŋai. Igol tomaienən hən gai gabag b̃inor, ale hən b̃igol nəvanuan ləb̃inor len nəhon, ləb̃ikad navoivoian maii nəboŋ lotokad nadəlomian len aYesu topanis salito.

* **3:20:** Psa 143.2; Kal 2.16 ** **3:21:** Rom 1.17. Len naut egai nasoruan ta Kris sake siMoses, be nalo aPol tosor husuri evi nalobulat torim aMoses totos gail.

27 Imagenan, datoləboi datbisor patpat gidat məhat hən natideh a? Aoa! Datoləboi datbikad navoivoian mai aGot len nalo dattogol husuri a? Ao! Datukad navoivoian mai aGot husur datukad nadəlomian len aYesu. 28 Nəbathusoruan sagw imai-iegai ke: len nadəlomian dattokade, aGot erinji ke dattonor len nəhon, savi len nalo dattogol husuri. 29 AGot evi Got seJu gail ɲa? Be alat ləsavi Ju, gai savi aGot salito a? Evoi! Evi aGot salito am! 30 Husur Got esua ɲai. Len nadəlomian erinji ke nəvanuan gail lunor len nəhon, naut kəmas lo-tokad na-tiv-dalusi-an o ləsəkade.†† 31 Namilen ke nadəlomian igol nalo evi ut kəmas a? Ao Səmaienan! Nəboɲ dattoriɲ nəlodato len aGot, datugol husur nalo len nakitinan.

4

Nadəlomian siAraham

1 Ginamit namttovi Ju, ivoi hən namtbinau aAraham tovi atəmanamit ta sutuai. Datbisor husur naɲisal hən nəvanuan bəgəm binor len nəhon aGot, aAraham isabi ke imabe? 2 AGot təsaḅ aAraham tanor len nəhon husur natit aAraham togol gail, aAraham təkad natesua hən tasor patpat gai məhat lan. Be səmaienan. Avan ideh saləboi bisor patpat gai məhat len nəhon aGot. 3 Husur natosian siGot ike, “Araham edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan aGot erinji ke tovi vanuan nanoran.”*

†† 3:30: Deu 6.4; Kal 3.20.

* 4:3: Gen 15.6; Kal 3.6

4 Nəvanuan toum, naḡurḡuran san savi navi-
olan, be evi ḡurḡuran hən nauman san.* 5 Be
datsəmaienan mai aGot. AGot evi aGot toriḡi ke
nəvanuan nəsaan lunor len nəhon. AGot sariḡi ke
galit lunor len nəhon hum tovi naḡurḡuran hən
nauman salito, be eriḡi ke lunor len nəhon hum
tovi naviolan husur nadəlomian lotokade lan.

6 Mitinau aTevit tokəmaienan, nəboḡ tosor husur
nahəhaḡuran silat aGot toriḡi ke galit lotonor len
nəhon, naut kəmas nauman salit gail. ATevit ike,

7 “Alat aGot toruḡat na-ḡur-kotov-nalo-an salit
gail dan galito,

navoian siGot igol lukab həni.

Alat aGot tokas kuv nəkabut salit hən nəsaan salit
gail,

navoian siGot igol lukab həni.

8 Evoi, lukab həni, lohəhaḡur həni,
husur aGot asike itos gat nəsaan salito gail am
hum nəkabut salito.”*

9 Be nahəhaḡuran enan, ipat mōs alat lotokad
na-tiv-dalusi-an ḡa? Ao! Ipat mōs galito mai
alat ləsəkade sal. Husur datuke, “AApraham
edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan
aGot eriḡi ke tovi vanuan nanoran.”*

10 Be na-
tenan evisi ḡais? Evisi a mō len na-tiv-dalusi-
an siApraham o a tahw lan? Imasil ke aGot
eriḡi ke tovi nəvanuan nanoran nəboḡ səkad na-
tiv-dalusi-an sal. 11 Na-tiv-dalusi-an aApraham
tokade a tahw, evi nə-ta-gati-an togol toḡarḡar

* **4:4:** Gəḡeum sivan ideh am, nauman gotogole evi nəkabut gai
tokade len gaiug, nauman samḡ igol gai ikabut samḡ. Natenan igol
naḡurḡuran samḡ savi naviolan, be gai isar gel nəkabut san. * **4:8:**

Psa 32.1-2 * **4:9:** Gen 15.6

ke, aGot toriŋi ke, inor len nəhon. Imaienan, imasil ke aAraham ikad navoivoian mai aGot bathut nadəlomian tokade tia ale na-tiv-dalusi-an san egəm a tahw.* Imaienan aAraham evi atəmalit p̄isi lotokad nadəlomian be ləsəkad na-tiv-dalusi-an. AGot eriŋi ke lunor len nəhon bathut nadəlomian salito. ¹² Ale alat lotokad na-tiv-dalusi-an, ləb̄ikad nadəlomian toṗitoṽ hum nadəlomian aAraham atəmadat tokade nəboŋ səkad na-tiv-dalusi-an sal, aAraham evi atəman alatenan am.

Len nadəlomian datukad na-kel-gati-an siGot

¹³ Sutuai aGot ikel gati ke tilav navile a pan mai aAraham mai nəpasusan san gail. Nəboŋ aGot tokel na-kel-gati-an enan, savi husur aAraham togol husur nalo, be husur, len nadəlomian aAraham tokade lan, aGot eriŋi ke inor len nəhon.* ¹⁴ Husur na-kel-gati-an siGot təpat m̄os alat lotogol husur nalo ŋai, nadəlomian asike tavi natideh, ale na-kel-gati-an enan san asike təsarpoh. ¹⁵ Be nalo igol nəpanismen siGot egəm hən alat lotobur kotovi. Be nalo tabuer, na-ḥur-kotov-nalo-an am tabuer.†

¹⁶ Imaienan, len nadəlomian ŋai aGot eriŋi ke gidat datunor len nəhon, hən datb̄ikad naviol-kəmas-an san, hən nəpasusan siAraham p̄isi ləb̄ikad nəsa aGot tokel gati. Ale datb̄ikad nadəlomian len aGot surm̄an aAraham, dereh datikad nəsa aGot tokel gati, naut kəmas dattovi Ju dattokad nalo o datsəmaienan. Husur aAraham evi tata sidat p̄isi dattokad nadəlomian. ¹⁷ Hum

* **4:11:** Gen 17.9-14 * **4:13:** Gen 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18; Kal 3.29 † **4:15:** Nalo evusan nəsaan sidato, be saləboi ḥilav kuv nəpanismen sile dan gidato.

aGot tokel maii len natosian san ke, “Nugol gaiug govi tata sinaluʋoh hən nəvanuan naut tiltile gail.”* Len nəhon aGot, aApraham evi atəmadato husur ikad nadələmian len aGot tolav nəmauran mai alat lotomat, ikad nadələmian len aGot tokis nəsa tobuer, ale natit evisi.

¹⁸ Naut kəmas nə-lon-uri-an, len nə-vatvat-viri-an, aApraham ikad nadələmian hən bəgəm vi tata sinaluʋoh hən nəvanuan naut tiltile gail, hum aGot tokel maii ke, “Naliliṃeso gotorisi, nəpasusan sam̄ dereh lisobur maienan.”* ¹⁹ Ale nadələmian siApraham sateh naut kəmas nədaṃ hən pəpadaṅ tovi 100; naut kəmas tonau ke niben pəpadaṅ hən tomat mai aSarah tobutoh.* ²⁰ Gai sariṅ gaḅulan na-kel-gati-an siGot. Eriṅ nəlon len aGot gol ke nadələmian san idaṅ am, ale isal suh nəyalyalan siGot. ²¹ AApraham inau ləboii ke aGot eləboi biḡol natideh tokel gati. ²² Ale husur nadələmian san, aGot eriṅ ke tovi vanuan nanoran.* ²³ Natosian enan toke “aGot eriṅ ke tovi vanuan nanoran” səpat ṃos aApraham ṅai. ²⁴ Natosian enan ipat ṃos gidato am. Ikel gati ke aGot togol aYesu, aMasta sidato, tole məhat dan nəmatan, datḅeriṅ nəlodato lan, dereh teriṅ ke dattonor len nəhon. ²⁵ AGot idaṃ hən nəmatan siYesu sil nəsaan sidato, ale iḡol aYesu ile məhat dan nəmatan hən datḅinor len nəhon aGot.*

5

Nəvit nadələmian

* **4:17:** Gen 17.5 * **4:18:** Gen 15.5 * **4:19:** Gen 17.1, 15-22
 * **4:22:** Gen 15.6 * **4:25:** Isa 53.4-5

¹ Len nadəlomian sidato, aGot erinǰi ke datunor len nəhon. Imagenan, len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəmat təban aGot. ² Bathut nəsa aYesu togole, len nadəlomian sidato, datoḅis len navoian aGot toviol kəmas həni, dattoil gəgat lan. Imagenan datikemkem habat husur datuvatvat viri ke dereh datikad nəyalyalan siGot. ³ Savi nate-nan ɲai. Datikemkem habat len na-ləŋon-isa-vəsa-an sidat am. Husur datoləboii ke na-ləŋon-isa-vəsa-an iʋan hən nə-dar-ḅuri-an. ⁴ Nə-dar-ḅuri-an igol aGot ehəhaʋur hən nəʋide sidato. Ale datḅeləboi aGot tohəhaʋur hən nəʋide sidato, nə-vatvat-viri-an dattokade lan idaɲ am. ⁵ Ale datoləboi buni ke nə-vatvat-viri-an sidato dereh tisarpoḥ. Husur aGot, len aNunun toviol həni mai gidato, aGot evur san na-ləmas-buni-an san topul len nəlodato.

⁶ Husur aKristo, nəboɲ datsaləboi datḅigol navoian sal, len nəboɲ tonor həni, aKristo imat mōs gidat datsənaui aGot. ⁷ Nəvanuan evis ɲai ludam̃ hən ləḅimat mōs nəvanuan tile, be ludam̃ hən ləḅimat mōs nəvanuan nanoran ɲai. Ale hum ma tokad avan ideh tokad na-il-ḅuri-an hən ḅimat mōs nəvanuan tovoi. ⁸ Be len nəsa togole, aGot igol iḅarḅar ke toləmas masuʋ hən gidato maiegai ke: nəboɲ dattovi vanuan nəsaan sal, aKristo imat mōs gidato. ⁹ Len nəda hiYesu, aGot erinǰi ke datunor len nəhon. A məhat hən natenan, len nəmatan san, aYesu dereh tilav kuv gidato dan nəlol paɲpaɲ siGot. ¹⁰ A mō, nəboɲ dattovi enemi siGot sal, esəvat aNatun ulum̃an hən ḅimat gel gidato. Nəboɲ togol tomaienən, aGot igol datukad natəmat mai navoivoian mai. Ale datḅikad navoivoian mai aGot, dattoləboi buni ke, len

nəmauran san len gidato, dereh aYesu tilav kuv gidato dan nəlol paŋpaŋ siGot. ¹¹ Savi natenan ŋai, be datukemkem husur datsəkad nəsaasan am mai aGot. Len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəmat mai aGot, gol datohəhaʋur masuʋ.

Atam mai aKristo

¹² Imagenan, nəboŋ aAtam togol nəsaan, nəsaan ebis len navile a pan, ale naʋit nəsaan evi nəmatan. Imaienan len nəsaan siAtam, nəpasusan san p̄isi logəm vi vanuan nəsaan, lugol nəsaan, ale nəmatan ibar nəvanuan p̄isi.* ¹³ Sutuai, nəboŋ nalo siMoses toʋuer sal, nəvanuan navile a pan lugol nəsaan. Be husur ləsəkad nalo sal, aGot satos gat nəsaan galenan ke tovi nəkabut salito. ¹⁴ Be len nəboŋ siAtam vəbar aMoses, nəmatan iwol hən nəvanuan p̄isi. Naut kəmas ləsəbur kotov nakelean todan siGot hum a Atam toʋur kotovi, naut kəmas natenan, lumat sum̄an aAtam.

Datoləboj datbenənoʋ hən aAtam mai atesua tohusuri, aKristo. ¹⁵ Be gəlaru arotile, na-viol-kəmas-an siGot etile masuʋ len nəsaan siAtam. Husur len nəsaan siAtam nəvanuan isoʋur lumat. Be a məhat hən natenan, len naviolan togəm len aYesu Kristo, aGot eviol kəmas hən narubətian dan nəsaan mai nəvanuan isoʋur. ¹⁶ Ale naʋit na-viol-kəmas-an etile masuʋ hən naʋit nəsaan siAtam. Nəsaan siAtam iʋan hən nəpanismen. Be na-viol-kəmas-an siGot iʋan hən nanoran aGot togol dattokade len nəhon, naut kəmas dattogol nəsaan tosoʋur. ¹⁷ Len nəsaan sitenan, aAtam, nəmatan iwol hən nəvanuan p̄isi, lumat. Be navoian aGot toviol kəmas həni esəhor masuʋ hən natenan. Husur len ategaii tovi aYesu Kristo, aGot eriŋi ke nəvanuan lunor len nəhon. Ale

* **5:12:** Gen 2.17, 3.6, 17-19

ləb̃inor len nəhon maienan, dereh likad nədañan mai nəmauran vi sutuai.

¹⁸ Imasil ke naṽit nəsaan sua siAtam evi nəpanismen togəm hən nəvanuan p̃isi. Len naṽide tomagenan, naṽit nategaii tonor aYesu togole, igol nəvanuan p̃isi loləboi ləb̃inor len nəhon aGot mai ləb̃ikad nəmauran kitin. ¹⁹ Nəboŋ aAtam togol nəsa aGot tokai tasi, nəvanuan isoḅur logəm vi vanuan nəsaan. Ale nəboŋ aYesu togol nəsa aGot tokele, aGot dereh tigol nəvanuan tisoḅur linor len nəhon.

²⁰ Mitinau nalo siMoses. Nalo egəm hən nəsaan həgəm tibau len na-ləboi-səhoti-an sinəvanuan. Be nəboŋ nəsaan togəm tibau, navoian aGot toviol kəmas həni egəm tibau masuṽ am səhori, ²¹ hən navoian həsəhor nəsaan. A m̃o, nəsaan mai nəmatan aruwol hən nəvanuan p̃isi. Be gagai, navoian aGot toviol kəmas həni, iwol hən gidato. Imaienan, len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot igol datunor len nəhon, ale datukad nəmauran vi sutuai.

6

Nəsaan sawol, be aNunun aGot iwol hən gidato

¹ Ale datekəmabe? Ivoi hən datbigol nəsaan tabtab hən navoian aGot toviol kəmas həni b̃etibau am a?* ² Aoa! Satimagenan! Nəmauran hən nəsaan dattokade a m̃o imat ebun. Imabe datutoh lan sal? ³ Gidat p̃isi dattobaptais hən datotoh len aKristo aYesu, nəboŋ dattobaptais, datumat b̃onb̃on maii len nəmatan san. Mətsaləboi natenan a? ⁴ Nəboŋ dattobaptais, datumat maii, datupat maii len naḅur nəmatan hən datb̃ikad nəmauran veveu hən datb̃itohtoh lan. Imaienan

* **6:1:** Rom 3.8

hən datbesurman aKристо tole məhat dan nəmatan len nədanjan seTəman toyalyal.*

⁵ Husur, datbibon mai aKристо maienan len nəmatan san, dereh datibon maii len na-le-məhat-an dan nəmatan san. ⁶ Datołəboii ke, nəmauran sidato ta mō itahətah maii len nəhai balbal. Ehum nəlodato itahətah ei, imat maii. Imagenan, nədanjan nəsaan tokade hən towol hən nəmauran sidato imasig. Datsavi slev am hən nəsaan. ⁷ Husur nəboŋ dattomat mai aKристо, datumakuv dan nədanjan hən nəsaan. ⁸ Ale husur dattomat mai aKристо, datodəłomi ke len natohan dattokade maii, dereh datitoh tabtab. ⁹ Datołəboi buni ke husur aGot togol aKристо tole məhat dan nəmatan, edədas bimət tətəs am. Nəmatan asike iwol həni boŋ ideh am. ¹⁰ Nəboŋ aKристо tomat, imat vəha-vis? Imat vəhasua ŋai hən tobur kotov nədanjan hən nəmatan. Be ile məhat, imaur. Ale gagai len nəmauran enan, itoh mōs nəyalyalan siGot. ¹¹ Imagenan, gamit am, mitimasnau ləboii ke, nəmauran hən nəsaan samit ta mō, imat ebun. Ale gagai van, len aYesu Kристо, mitimastoh mōs nəyalyalan siGot len nəmauran veveu məttokade.

¹² Imagenan, nəsaan satiwol hən nibemito. Samtigol husur naləŋonian hən nibemito lotosa. ¹³ Samtidam kas nahudhubemit ideh hum natesua tosa hən biŋgol nəsaan. Aoa! Məteviol hən gamito mai aGot hum alat lotomat be lotomaur dan nəmatan. Məteviol hən nahudhubemit gail pisi mai aGot hən ləbiŋgol nəvide lotonor len nabunusian san. ¹⁴ Husur nəsaan asike iwol hən gamit am, husur mətsatoh len nəvelan nalo be mətutoh len navoian aGot toviol kəmas həni.

* **6:4:** Kol 2.12

Datovi slev hæn nanoran siGot

¹⁵ Datsatoh len nalo be datutoh len navoian aGot toviol kemas hæni. Imabe? Namilen ke inor hæn datbigol næsaan a? Satimagenan! ¹⁶ Næboŋ mættodaŋ hæn mætbigol natit þisi avan ideh tokele, mætogæm vi slev san. Mætsalæboii a? Mætbilekis hæn mætbigol næsaan, egæm vi masta samito, ilav gamit vi lan næmatan. Mætbilekis hæn mætbigol næsa aGot tokele, ilav gamit vi lan næmauran hæn nanoran.*

¹⁷ Be sipa vi tæban aGot! A mō mættovi slev sinæsaan, be gagai, len nælomit kavkav, mætugol husur nakitinan hæn næþusanan mættokade. ¹⁸ AGot eþur kuv gamito dan næsaan tia. Mætsavi slev sinæsaan am. Mætogæm vi slev sinanoran. ¹⁹ Nokæmaienan len næsoruan kæta hæn mætbelæboi sæhot næþusanan sagw. A mō mætudaŋ hæn gamit kavkav hæn mætbevi slev hæn nævide tosa totaŋtaŋvor mai næsaan mōs mætbigol næsaan van am. Gagai mitimasdaŋ hæn gamit kavkav hæn mætbevi slev sinanoran mōs mætbikad næboruan siGot.

²⁰ A mō, næboŋ mættovi slev sinæsaan, mætsatoh len nanoran, nanoran sawol hæn gamito. ²¹ Be nævit næmauran enan, imabe? Gagai nahurumit isa len natgaleinan mættogol gail. Nævit natgaleinan evi næmatan! ²² Be gagai aGot eþur kuv gamito dan næsaan, hæn asike næsaan þiwol hæn gamit am. Mætoivi slev siGot beti. Husur nateinan, mætulav næboruan siGot, ale nævit næboruan siGot len gamito evi næmauran vi sutuai. ²³ Husur næþurþuran hæn næsaan evi næmatan, avil len

* **6:16:** Jon 8.34

aKristo aYesu, aMasta sidato, na-viol-kəmas-an siGot evi nəmauran vi sutuai.

7

Nasoruan kəta togəm len nəlahan

¹ Bathudud nadəlomian, gamit mətoləboi nalo. Mətoləboii ke nalo ikad nədaŋan hən na-il-a-mō-an nəboŋ nəvanuan tokad nəmauran ŋai. ² Len nalo, napəhaŋut tolah itoh len navəlan nəhaŋut san nəboŋ atenan tokad nəmauran sal. Be atenan bimat, alitenan asike itoh len navəlan am, imakuv dan nalo hən nəlahan. ³ Imaienan, nəboŋ ahaŋut san tomaur sal, alitenan bīlah mai togon, dereh lekis alitenan hən napəhaŋut togol naitian tosa toβur kotov nəlahan. Be ahaŋut san bimat, aliten imakuv dan nalo enan. Ale naut kəmas bīlah tətəs mai nəhaŋut tile, aliten sagol naitian tosa toβur kotov nəlahan. ⁴ Imagenan bathudud sagw, nokəmaiegai ke: nəboŋ məttoβon mai niben aKristo len nəmatan san, mətumakuv dan nalo.* Ale gagai mətuβon mai atenan tole məhat dan nəmatan hən gidato datβiŋan hən naŋit siGot. ⁵ Naβoruan dattokade a mō evi naβoruan hən nəsaan. Nəboŋ naβoruan enan towol hən gidato, natideh nalo tokai tasi, enan datoləŋon masuŋ hən datβigole. Naləŋonian galen lotosa loum len nibedato ale natit pisi dattogole luŋan hən nəmatan. ⁶ Be gagai, gidat dattoβon mai aKristo len nəmatan san, datumakuv dan nalo tobaŋis gat gidato. Imaienan

* **7:4:** Len naut egai ehum dattovi pəhaŋut ale nəhaŋut sidat imat gol ke datumakuv dan nalo.

datsahusur naṣisal ta mō, datsagol husur na-tos-gati-an hən nalo am. Gagai, len aNunun aGot, datohusur naṣisal veveu, datugol husur naləḡonian siGot.

Nalo mai nəsaan

⁷ Datekəməbe beti? Nalo isa a? Sadatekəmaianan! Nalo taḡuer, asike nətaləboi səhot nəsaan sagw gail. Nəsaləboii ke naləḡonian len nəlogw tovi nəsaan vəbar nalo toke, “Sa-nələm̄ tevənoh natideh.”* ⁸ Be ehum nəsaan tolav nalo enan, ale igol nəlogw epul hən naləḡonian tiltile gail. Husur nalo taḡuer, nəsaan asike təkad nədaṛan tomaienān. ⁹ A mō, len nəmauran sagw, nalo savi natideh len gināu. Be nəboḡ notosəsəloḡ hən nakelean todaḡ toke, “Sa-nələm̄ tevənoh natideh,” numadhaləboii ke nugol nəsaan, nəsaan imaur len gināu. ¹⁰ Ale len nəsaan nukad nəmatan husur nəsaan epəpəhun gināu dan aGot. Imaienān, nunāu səhoti ke nakelean enan todaḡ topat hən ḡilav nəmauran mai gināu, ilav nəmatan mai gināu!* ¹¹ Bathut len nakelean enan todaḡ nəsaan isaḡ naṣisal hən togəras gināu. Ale len nakelean enan todaḡ, igol numat.*

¹² Mitinau nategai ke: Nalo evi siGot. Ale nakelean todaḡ len nalo evi siGot, inoṛ, ivoi. ¹³ Bimāianan, namilen ke nalo tovoi igol numat a? Aoa! Səmaianan! Evi nəsaan togole. Len nalo tovoi nəsaan ilav nəmatan gəm hən gināu, epəpəhun gināu dan aGot. Husur natenan nalo ivoi, be igol nəsaan len nəlogw iṣarṣar, ale noləboii ke nəsaan isa batbat.

* **7:7:** Exo 20.17; Deu 5.21
20.11 * **7:11:** Gen 3.13

* **7:10:** Lev 18.5; Deu 4.1, 5.33; Eze

Nə́balan len nalo

¹⁴ Datoləboii ke nalo egəm len aNunun aGot, ale ivoi. Be ginau novi vanuan notokad naḃoruan nəsaan hən navile eg a pan. Ehum notovi slev hən nəsaan. ¹⁵ Nəsaləboi səhot nəsa notogolgole, husur nəsa notoləḃon nəḃigole, nəsaḃole. Be nugol nəsa notomətahun bun nəḃigole. ¹⁶ Be nəsa notogole ḃevi nəsa notomətahun nəḃigole, nudam̃ ke nalo ivoi.† ¹⁷ Imagenan, savi ginau notogol naten tosa; evi nəsaan togol naut a im san len ginau togole. ¹⁸ Ale noləboii ke səkad natideh tovoi totoh len ginau, namilen ke səkad natideh tovoi totoh len naḃoruan sagw hən nəsaan. Husur nuke nigol navoian, be nodədasi. ¹⁹ Nuke nigol navoian be nəsaḃole. Nomətahun nəḃigol nəsaan, be enan evi nəsa notogol tabtab həni. ²⁰ Avil nəḃigol nəsa notomətahun nəḃigole, namilen ke savi ginau am togole, be evi nəsaan totoh tin len ginau togole.

²¹ Imagenan nusab̃ natesua tomaiegai tabtab ke: nəḃoñ notoləḃon nəḃigol navoian, nəsaan itah tabtab mai ginau. ²² Husur len nəlon nəlogw noləmas bun nalo siGot, ²³ be nobunus nədaḃan‡ tile am len ginau toḃal mai nalo nənauan sagw toləḃoni. Ale nədaḃan enan igol nəsaan topat len ginau, ibañis gat ginau. ²⁴ O nəmauran sagw isa! Nahəhaḃuran eḃuer! Ase tilav kuv ginau dan nawolan hən nibegw egai toseh̃ar ginau van hən nəmatan? Ase? ²⁵ AGot səḃon! Len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot dereh tigole. Sipa vi təban!

† **7:16:** Len naut egai aPol ike nalo ivoi husur emətahun ḃeḃur kotovi, namilen ke eləḃon ḃigol husuri. ‡ **7:23:** Len nasoruan ta Kris ike nalo, sake nədaḃan.

Imaienan, len nənauan sagw novi slev hən nalo siGot, be len naḃoruan sagw hən nəsaan novi slev hən nəsaan.

8

Nəmauran len aNunun aGot

¹ Imagenan beti, gagai səkad nəpanismen ideh mōs alat lotovi seKristo, aYesu. ² Bathut nədaḃan seNunun Nəmauran len aKristo aYesu igol gumakuv dan nədaḃan hən nəsaan mai nəmatan.*

³ Nalo edədas ḃilav kuv gidato dan nəsaan, husur len nədaḃan sidat səḃodato, datsaləboi datḃigol husur nalo. Avil nəsa nalo todədasi, aGot igole. AGot esəvat aNatun ulumñan matmat san hən ḃegəm vi vanuan. Ikad niben mai naḃoruan sumñan gidat dattovi vanuan nəsaan gail. Ale aGot eriḃ nəpanismen sadit lan, hum tovi naviolan hən natutumavan mōs nəsaan sadit gail. Igol nədaḃan hən nəsaan inoḃ. ⁴ AGot igol imaienan, hən natit gail na-tos-gati-an hən nalo tokel ke lotonor ləḃisarpoh len gidato mñau, hən datḃeləboi datḃigol p̄is naḃide tonor nalo tokele. Gidat datsahusur naləḃonian sidat gail lotosa am, gagai datohusur naləḃonian seNunun aGot. ⁵ Alat lotogol husur naḃoruan nəsaan salito, lunau tabtab hən nəsa naḃoruan nəsaan toləḃoni. Avil alat lotogol husur aNunun aGot, lunau tabtab hən nəsa aNunun aGot toləḃoni. ⁶ Husur nəḃoḃ naḃoruan nəsaan towol hən nənauan, naḃite evi nəmatan. Be nəḃoḃ aNunun aGot towol hən nənauan, naḃite evi nəmauran mai

* **8:2:** Natosian galevis ta sutuai luke, aYesu igol numakuv dan nədaḃan hən nəsaan mai nəmatan.

natə̃mat. ⁷ Bathut nə̃boŋ nə̃boruan nə̃saan towol hən nə̃nauan, nə̃nauan enan evi enemi siGot tabtab. Sagol husur nalo siGot boŋ ideh, savi enan ŋai, be edədas biŋgol husuri. ⁸ Husur enan, alat lotogol husur nə̃boruan nə̃saan salito lə̃salə̃boi lə̃biŋgol aGot bẽhə̃hə̃vur.

⁹ Be gamito, mə̃tsagol husur nə̃boruan nə̃saan, mə̃tugol husur aNunun aGot husur aNunun aGot itoh tin len gamito. Be natsua, avan ideh asike biŋkad aNunun aKristo lan, gai savi seKristo. ¹⁰ Be aKristo biŋtoh len gamito, naut kə̃mas nibemito dereh limat sil nə̃saan, aNunun aGot evi nə̃mauran veveu m̃os gamito husur nanoran, navoivoian mə̃ttokade mai aGot.† ¹¹ Ale aNunun aGot togol aYesu tole mə̃hat dan nə̃matan biŋtoh len gamito, namilen ke, naut kə̃mas nibemito dereh limat, len aNunun totoh len nə̃lomito, atenan togol aKristo tole mə̃hat dan nə̃matan dereh tilav nə̃mauran mai nibemito.

¹² Imagenan bathudud nadə̃lomian, datimasgol nə̃sa aGot tolə̃ŋoni. Sadatehusur nalə̃ŋonian hən nə̃boruan nə̃saan sidato. ¹³ Husur mə̃tə̃behusur nalə̃ŋonian hən nə̃boruan nə̃saan, dereh mitimat. Be len aNunun aGot mə̃tə̃biŋgol nãvide samit tosa gail lə̃biŋmat ebun, dereh mitikad nə̃mauran. ¹⁴ Bathut alat aNunun aGot towol hən galito, galit lovi natun aGot. ¹⁵ Husur aGot sə̃lav aNunun mai gamito hən mə̃tə̃bevi slev hən namə̃tahwan hən namə̃tahwan biwol hən gamit tətəs am. Aoa! Ilavi

† **8:10:** Len naut egai namilen sə̃masil len nasoruan ta Kris. Hum ma tohum nə̃sa topat tũbat len aNunun aGot, o hum ma tovi: nanunumito lukad nə̃mauran husur aGot eriŋi ke mə̃tunor len nə̃hon.

hən mətbegəm vi natun san gail. Ale gagai datukai van həni ke, “Appa, Tata.”‡ 16 Nəbonan hən aNunun aGot mai nanunudato ikel koti ke dattovi natun aGot gail. 17 Ale datbevi anatun san gail, ekitin ke dereh datikad naviolan aGot toutaut həni mōs anatun gail suman aKristo tokade. Imaienan, datbihan katəpol mai aKristo len na-ləŋon-isa-vəsa-an san, dereh datikatəpol maii len nəyalyalan san.*

Nəyalyalan ta tahw

18 Len nabunusian sagw, datbenənoŋ hən na-ləŋon-isa-vəsa-an dattokade gagai mai namənas hən nəyalyalan aGot bevhəhoti mai gidato balai, na-ləŋon-isa-vəsa-an savi natideh. 19 Len nasigari-ran, natit pisi aGot togole, nəmav, nətan mai nətas mai natit pisi lotosuh lan, natgalen pisi losuh vir aGot bevhəhot anatun gail ləbiparpar. 20 Husur natgalen losuh kəmas, ləsalekis hən lotomaienan be aGot igol lumaienan.§ Igole len nə-vatvat-viri-an 21 ke, gail pisi limakuv dan nəbaŋisian hən nəmatan mai namōman mai nəboan, hən ləbikad nəmakuvan toyalyal anatun aGot gail lotokade. 22 Husur datoləboii ke natit pisi aGot togole lokilob vəbar daməŋai, lois bonbon len napəŋasan, hum napəhaŋut topasus. 23 Savi natenan ŋai, be gidat am datokilob naut kəmas dattokad aNunun aGot hum naŋit nametəkav hən natit pisi aGot beviol həni mai gidat balai. Datosigarir, datutoh vir

‡ **8:15:** Mak 14.36; Kal 4.5-7. Len nasoruan ta Aram, aAppa evi aTata. * **8:17:** 2Kor 4.17; 1Pit 4.13 § **8:20:** Nəboŋ aGot togol navile a pan, igol natit pisi hən ləbigol nəsa toləŋoni, hən ləbikad naŋite. Be nəboŋ aAtam togol nəsaan, aGot igol natgalenan asike luvan am hum ta mō, ale losuh kəmas maienan.

nəboŋ aGot ðigol datðevi anatun san gail, nəboŋ ðigol nibedat læbimakuv dan natit þisi tosa hən læbegəm vi nibedat veveu vi sutuai.* 24 Husur datukad nə-vatvat-viri-an enan nəboŋ aGot tolav kuv gidat dan nəsaan sidato. Be datðikad nəsa datðivatvat viri, savi nə-vatvat-viri-an am. Husur ase len gidato ivatvat vir nəsa tokade tia? 25 Be datðivatvat vir nəsa datsəkade sal, len nə-daŋ-ðuri-an datutoh mədau viri.

26 Len nəvide tomaienən, aNunun aGot evi tarhət sidato husur datsədaŋ. Husur datsaləboi nəsa tonor hən datðisor tuv məsi. Be len nakiloban nasoruan todədas ðikel namilen, aNunun aGot isor tuv sidato. 27 Ale aGot tokəta kitev nəsa topat len nəlodato, gai eləboi nənauan seNunun, bathut aNunun isor sinəvanuan siGot gail mai aGot, tonor hən naləŋonian siGot.

28 Ale datoləboii ke len natit þisi tovisi hən galito, aGot eum məs navoian silat gai toləmas bun galito, gai tokis galito tonor hən nə-nau-utaut-an san.**

29 Husur sutuai tia aGot eləboi alat læbevi esan gail. Len nənauan san eriŋi ke legəm sumən aNatun, hən ke aYesu ðevi hai a mə tokad aŋan mai aŋavinen tosobur. 30 Ale alat aGot toriŋi ke legəm sumən aNatun, ekis galito. Ale alat gai tokis galito, eriŋi ke lunor len nəhon. Ale alat gai toriŋi ke lotonor len nəhon, eputsan galito hən læbiyal mai.

Na-ləmas-masuv-həni-an siGot

* **8:23:** 2Kor 5.2-4 ** **8:28:** Natosian galevis ta sutuai luke, Ale datoləboii ke natit þisi loum ðonðon hən navoian məs alat lotoləmas bun aGot.

³¹ Natgalenan læbimaienan, datekəmabe am? AGot bitah mai gidato, ðevi sidato, avan ideh saləboi ðewin səhor gidato! ³² AGot salekol gol aNatun. Aoa, eviol həni hən ðimat mōs gadit p̄isi. Imagenan, husur toviol hən aNatun mai gidato tia, dereh teviol kəmas hən natit p̄isi am mai gidato. ³³ Len nakotan siGot ase eləboi ðeil hirhir ke alat aGot tolekis hən galito, lotogol tosa? Husur evi aGot toriŋi ke lotonor len nəhon! ³⁴ Ase eləboi ðikel ke limaspanis? Husur evi aKристо aYesu tosor mai aGot mōs gidato. Evi aKристо tomat mōs gidato, evi aKристо aGot togol tole məhat dan nəmatan ale evi aKристо tobətah len nətarhət nəmatu siGot. ³⁵ Imagenan, ase eləboi ðepəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an seKристо enan? Naut kəmas avan ideh ðigol nasənahən len gidato, naut kəmas nəmauran sidat ðidaŋ, naut kəmas nəvanuan gail læbemədas tabtab hən gidato, naut kəmas nəhanian ðəbuer, naut kəmas datbimalmal, naut kəmas nəmauran sidat pəpadaŋ hən ðipat len nəmatan, naut kəmas nabu nəbalan ðigol datbimat, səkad natideh toləboi ðepəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an seKристо! ³⁶ Hum nəbē sua len natosian siGot tokele ke,

“Nəmauran sinamito

pəpadaŋ tipat len nəmatan tabtab

mōs gaiug;

Len nabunusian sinəvanuan gail

namtohum nasipsip hən na-ti-buni-an.”*

³⁷ Be naut kəmas nəsa tōvisi hən gidato maienan, len aKристо toləmas bun gidato, datowin səhor natgalen p̄isi. ³⁸ Husur noləboi səhoti ke, səkad

* 8:36: Psa 44.22

natideh toləboi bəpəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot. Nəmatan mai nəmauran arodədasi, aŋel mai natəmat arodədasi, nəboŋ ta daməŋai mai nəboŋ bəgəmai arodədasi, nədaŋan ideh edədasi, ³⁹ nə-sahsah-vi-məhat-an mai nə-sareh-vi-pan-an arodədasi. Səkad natideh len natit p̄isi tosuḥ toləboi bəpəpəhun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot topat len aKristo aYesu, aMasta sidato.

9

Nəvanuan aGot tolekis hən galito

¹ Nokitin. Len aKristo nukel nakitinan, nəsaliboŋ. Nəlogw, aNunun aGot totoh lan, mai aNunun aGot, arukel koti ke ² nukad nalolosaan totibau len nəlogw. Nələŋon isa masuḥ be sasib. Nəlogw itaŋis nəbathudud sagw, naJu lotomətəhun aKristo. ³ Nohəhaḥur hən aKristo tasemale hən ginau hən asike nətavi esan am, m̄os nəbathudud sagw gail, hən lətariŋ nəlolit len aKristo. ⁴ Nəbathudud sagw gail lovi alat seIsrael. AGot ipat kuv galito hən ləbevi anatun san gail ale evisi hən galito len namənas hən nəyalyalan san. Ikel na-kel-gati-an mai galito ale ita gat gail len nahəsan. Ilav nalo mai galito. Idam̄ hən lotolotu həni. Ale lopul hən na-kel-gati-an san gail.* ⁵ Lovi nəpasusan siApraham, seIsak mai siJakop. Ale aYesu evisi len nəpasusan enan len nəmauran san len navile a pan. Gai evi Got, nədaŋan san tosehōr natit p̄isi, nə-sal-suhi-an tivan həni vi sutuai! Ganan!

* **9:4:** Exo 4.22; Deu 7.6; Hos 11.1

6 Sadatike, “Na-kel-gati-an siGot iteh, gai sagol nəsə tokel mai alat a Israel.” Sadatekəmaianan! Husur len nəpasusan seIsrael pisi, isoḅur ləsavi alat a Israel kitin. Ləsavi vanuan siGot. 7 Naut kəmas lotovi len nəpasusan siApraham, ləsavi anatun kitin gail. Husur aGot ikel mai aApraham ke, “Len aIsak dereh gikad nəpasusan notokel gati mai gaiug.”* 8 Namilen ke, nəpasusan lotovisi len niben aApraham ləsavi anatun aGot, be len nabunusian siGot, nəpasusan lotovisi husur na-kel-gati-an san ηai, galit lovi anatun aApraham kitin.* 9 Husur aGot ikel gati maiegai ke, “Len nəḅoη han, dereh netəlmam, ale aSarah tikad anatun ulumān.”*

10 Savi natenan ηai. Anatun aRepekah gəlaru artovi mələv arukad atəmalaru esua ηai, tovi aIsak, atəmanamit ta sutuai. 11-12 Be nəḅoη namələv ar-savisi sal, arsagol natideh tovoi o tosa, aGot ikel mai aRepekah ke, “Ahai a mō dereh tevi vanuan nauman sihai a tahw.” AGot ekəmaianan hən ḅimasil ke nəḅoη tolekis hən nəvanuan, salekis hən bathut nəsə tovoi o tosa togole. Ilekis hən nəvanuan husur nənauan san ηai mōs nəsə toləḅoni.* 13 Hum natosian siGot toke, “Noləmas bun aJakop

be nomətahun aEsau.”*

14 Datekəmabe beti? AGot sanor a? Aoa, sadatekəmaianan! 15 Husur aGot ikel mai aMoses ke, “Dereh nilolosa hən avan ideh nəḅilolosa hən.

* 9:7: Gen 21.12 * 9:8: Kal 4.22-23 * 9:9: Gen 18.10, 14. Len naləḅulat Natuḅatan, nəḅoη aGot tokele, ikel ke tetəlmam len nəḅoη enan len nasihau togəmai. * 9:11-12: Gen 25.23 * 9:13: Mal 1.2-3

Dereh ginaw nalogw titanjis avan ideh nalogw bitanjisi.”*

¹⁶ Imagenan, aGot ilekis hən nəvanuan, savi husur lotoləŋoni, savi husur lotoum todaŋ mōsi, ipat len nalolosaan siGot. ¹⁷ Husur len natosian siGot ikel mai aFero ke, “Nutabtabuh len gaiug hən gəbevi kiŋ hən nədaŋan sagw biŋarŋar, naut kəmas nəkaduŋ tohaihai, hən nəvanuan ləbikel ur nahəsagw len navile a pan kavkav.”* ¹⁸ Imaienan aGot ilolosa hən avan ideh aGot toləŋon bilolosa həni. Ale nəkadun avan ideh aGot toləŋon bihaihai, aGot igol ihaihai.

¹⁹ Hum ma gəbeus ginaw ke, “AGot biŋol nəkadun nəvanuan bihaihai, limasmagenan. Na imabe aGot toke lugol nəsaan?” ²⁰ Be gaiug ase? Savi hən gaiug hən gəbisor tas aGot! Nau nategai. Nəbikorosaus nəvanuan toum həni hən nətan bulau ke, “Imab gotoum hən ginaw hən nəbimagegai?”* ²¹ Nəvanuan toum hən nəbikorosaus len nətan bulau, nəboŋ tolav nakobhutan bulau sua, eləboi beum hən nəbikorosaus həni topəhas mai nəbiliwai sual am hən berin nəpahsago lan. Ipat len gai.*

²² Ale aGot eləboi biŋol bimaienan hən nəvanuan. Naut kəmas inor hən aGot biŋol nəlol paŋpaŋ mai nədaŋan san biŋarŋar, len nə-daŋ-buri-an itoh mədau mai galit lotogol nəlon topaŋpaŋ, alat gai toutaut hən galit mōs ləbimasig, nəpanismen ipat vir galito. ²³ Igol tomaienan hən natibauan hən nəyalyalan san biŋarŋar hən alat gai tololosa hən

* **9:15:** Exo 33.19 * **9:17:** Exo 9.16 * **9:20:** Isa 29.16, 45.9

* **9:21:** Jer 18.6

galito, alat gai toutaut hən galit tia m̃os ləb̃ibon
 maii len nəyalyalan san. ²⁴ Ale alatenan gai tolekis
 hən galito, gidato datovi galit galevis. Ilekis hən
 gidato dan naJu gail mai alat ləsavi Ju. ²⁵ Ekəmaiegai
 len natosian siHosea, ike,

“Alat ləsavi vanuan sagw
 dereh nekis galit hən nəvanuan sagw gail.
 Ale alat ləsaləboi na-ləmas-buni-an sagw,
 dereh nekis galit hən nəvanuan notoləmas bun
 galito.”*

²⁶ “Ale len naut aGot tokel mai galit ke,
 ‘Mətsavi nəvanuan sagw,’
 len naut enan nəvanuan dereh lekis galit hən
 ‘anatan aGot gail, aGot tovi nəkadun
 nəmauran.’ ”*

²⁷ Avil aIsaiah ikai m̃os alat a Israel ke,
 “Naut kəmas alat a Israel lusəbur
 hum nabion bitas,
 evis ŋai dereh likad nə-lav-kuvi-an dan nəpanismen.

²⁸ Bathut, husur nə-sab̃-səhoti-an san len nakotan,
 Nasub̃ aGot dereh tetutut hən b̃ipansəm p̃is
 alat navile a pan.”*

²⁹ Ehum aIsaiah tokele a m̃o tia ke,
 “AMasta hən navəshəsoltia hən nəmav
 asike tariŋ nəpasusan sidat galevis tasuh,
 dattasum̃an naut a Sotom,
 dattasum̃an naut a Kom̃orraah
 artomasig p̃isi.”*

Israel ipar dəlomian

* **9:25:** Hos 2.23 * **9:26:** Hos 1.10 * **9:28:** Isa 10.22-23

* **9:29:** Isa 1.9; Gen 19.23-28

30 **Beti** datekəməbe? Nekəmaiegai ke, alat ləsavi Ju ləsaum sədaŋ hən ləbikad nanoran, navoivoian mai aGot, be len nadələmian lukade. 31 Avil alat a Israel lotoum todaŋ hən ləbigol husur nalo hən ləbinor, ləbikad navoivoian mai aGot, lodədasi. 32 Lodədasi husur nəsa? Husur ləsariŋ nəlolit len aGot, loriŋ gat nəlolito len nəsa lotogole. Lupes haḅetw len “nəvat hən na-pes-haḅetw-an.” 33 Hum natosian siGot toke,
 “Məteris! Len naut a Sion noriŋ nəvat
 togol nəvanuan lotopes haḅetw,
 nəbiltivat enan togol nəvanuan lototeh,
 ale alat lotoriŋ nəlon lan
 asike loləŋon isa sil lotoriŋ nəlolit lan.”†

10

1 Bathudud nadələmian, len nəlogw noləŋon ma-suṽ hən aGot ḅilav kuv alat seIsrael dan nəsaan salito, ale nusor tuṽ mōs natenan vi təban aGot. 2 Ginau noləboi nəḅikel koti ke, ludaŋ len na-lotu-hən-aGot-an, be naḅisal lotohusuri savi len naləboian kitin. 3 Lotətan hən naḅisal aGot togole hən ləbikad navoivoian maii, ale ludas ḅisal salito. Bathut natenan lomətahun naḅisal siGot, lotəgau gat naḅisal hən na-gol-husur-nalo-an. 4 Be aKristo igol nalo inoŋ.* Imaienan nəvanuan ḅisi lotoriŋ nəlolit len aKristo, lukad navoivoian maii aGot.

Nəmauran aGot toviol həni evi sinəvanuan ḅisi

† **9:33:** Isa 8.14, 28.16. Len naut egai, nəvat Isaiah tokel uri evi aKristo. * **10:4:** Namilen ke aKristo evurvur nəsa nalo topat mōsi.

5 AMoses itos husur naṗisal hən na-gol-husur-nalo-an hən nəvanuan ḅinor len nəhon aGot, ike, “Nəvanuan togol ṗis nəsa nalo tokele, dereh tikad nəmauran.”* 6 Be naṗisal hən nadəlomian hən nəvanuan ḅinor len nəhon aGot imasil. Natosian siGot ekəmaiegai, ike, “Sagikele len nələm̄ ke, ‘ase tevi məhat vi lan nəmav?’ ”† (hən ḅesəhar aKřisto vi pan hən ḅevi tarhət sam̄). 7 Ikele am ke, “Sagikele len nələm̄ ke, ‘ase tevi pan vi lan naut nəmatan?’ ” (hən ḅigol aKřisto ḅile məhat dan nəmatan). 8 Be savi hən gəḅimasgol natgalenan. Natosian siGot ikele am ke, “Nasoruan siGot ipat pəpadaŋ ŋai, ipat len nabuŋom̄, ipat len nələm̄.” Enan boh nasoruan hən nadəlomian namttokel uri. 9 Nasoruan imaiegai ke: Gəḅikel koti len nabuŋom̄ ke, aYesu evi Masta, mai gəḅedəłomi len nələm̄ ke, aGot igol aYesu ile məhat dan nəmatan, dereh aGot tilav kuv gaiug dan nəsaan sam̄. 10 Husur len nadəlomian enan dattokade len nələdato, aGot eriŋi ke datunor len nəhon. Ale len na-kel-koti-an enan dattokele len nabuŋodato, aGot ilav kuv gidat dan nəsaan sidato. 11 Hum natosian siGot tokele ke, “Avan ideh toriŋ nəlon lan asike eləŋon isa sil toriŋ nəlon lan.”* 12 Nasoruan enan ipat m̄os nəvanuan ṗisi, naut kəmas lotovi Ju o ləsavi Ju. AGot evi Masta salit ṗisi, ale ivoi masuṽ hən galit ṗisi lotousi hən ḅevi tarhət salito. 13 Husur natosian siGot ike, “Nəvanuan ṗisi lotous Nasuḅ aGot hən ḅevi tarhət salito, dereh tilav kuv galito dan nəpanismen hən nəsaan salito.”*

* 10:5: Lev 18.5 † 10:6: Hən naves 6-8, Deu 30.12-14 * 10:11: Isa 28.16 * 10:13: Jol 2.32

14 Be asike ləb̃ikad nadələmian len aGot, leus mab hən b̃ilav kuv galit dan nəpanismen? Ale asike ləb̃esəsəlon̄ hən na-kel-uri-an husur aGot, likad nadələmian lan mabe? Ale asike avan ideh b̃ikel ur aGot, lesəsəlon̄ hən na-kel-uri-an mabe?

15 Ale asike aGot b̃esəvati, avan ideh tikel uri mabe? Hum natosian siGot toke, “Evi natsua tovoi masuṽ nəboŋ nəvanuan togəm hən b̃ikel na-kel-uri-an tovoi!”* 16 Be savi nəvanuan p̃isi lotogol husur na-kel-uri-an tovoi. Husur Isaiah ike, “Nasub̄ aGot, nəvanuan evis ŋai lodələm na-kel-uri-an sinamito!”* 17 Imagenan, nasəsəlon̄an evi nəkadun nədələmian, ale nəvanuan gail loləboi ləb̃esəsəlon̄ ŋai nəboŋ avan ideh b̃ikel na-kel-uri-an husur aKристо.

18 Be nous nategai, losəsəlon̄ m̃au a? Evoi! Losəsəlon̄ boh! Hum natosian siGot toke, “Nadololito ibar naut p̃isi len navile a pan, nasoruan salito ibar navile a pan kavkav.”*

19 Be nous tasi ke, alat a Israel, ləsələboi səhoti a? Evoi! Loləboiii! Husur a m̃o len nabuŋon aMoses aGot ikel mai galit ke,

“Len navoian sagw van hən naluṽoh naut tiltile gail, dereh nigol mititaḅulol bulos galito; len navoian sagw van hən naluṽoh hən nəvanuan lototətan dereh nigol nəlomit tipaŋpaŋ.”*

20 Ale aIsaiah ikad na-il-ḅuri-an, isor siGot, ike, “Alat ləsadoŋ ginau lusab̄ ginau,

* **10:15:** Isa 52.7 * **10:16:** Isa 53.1 * **10:18:** Psa 19.4

* **10:19:** Deu 32.21

novisi hən alat ləsaus kitev ginau.”*

21 Be isor husur alat a Israel ke,
 “Len na-ləmas-buni-an sagw husur nəmariboŋ
 kavkav
 nosəсах hən nəvəlagw gəlaru
 van hən nəvanuan ləsagol husur nəsa no-
 tokele,
 nəkadulit tohaihai.”*

11

AGot samətahun alat a Israel

1 Ale nous nateg beti, aGot emətahun nəvanuan san gail a? Ao, səmagenan! Husur ginau novi auleIsrael sua. Ginau sua len nahəmar aPenjamin len nəpasusan siAraham.* 2 Aoa. AGot samətahun nəvanuan san gail gai toləboi galit sutuai tia.* Mitinau nəsa natosian siGot tokele husur aElijah nəboŋ tokoblen mai aGot sil alat a Israel. 3 Ike, “Nasub aGot, lugol ahai kelkel ur sam̄ gail lumat. Lulaŋpuŋul nəmel tutumavan sam̄ gail lumasirsir. Ginau səb̄ogw ŋai nutoh, ale gagai ludonŋ ginau hən ləb̄igol nəb̄imat.”* 4 Be na-sor-vari-an siGot imabe? Ike, “Ginau notəgau gat alalum̄an sagw lotovi 7,000 ləsalotu hən aPaal tovi got gəgəras, boŋ ideh.”* 5 Imaienan len nəboŋ ta daməŋjai. Len navoian aGot toviol kəmas həni, ikad alat a Israel galevis aGot tolekis hən galito. 6 Ale aGot b̄ilekis hən galito len navoian gai toviol kəmas həni, namilen ke salekis hən galito husur natideh lotogole. Be aGot talekis hən galit husur nəsa lotogole,

* 10:20: Isa 65.1 * 10:21: Isa 65.2 * 11:1: Flp 3.5 * 11:2:
 Psa 94.14 * 11:3: 1Ki 19.10, 14 * 11:4: 1Ki 19.18

navoian gai toviol kēmas hēni asike tavi na-viol-
kēmas-an, be tavi naṣurṣuran hēn nēsa lotogole.

⁷ Ale imabe? Alat a Israel lēsēsāḅ nēsa lotodoṅi,
lēsēkad nēsa lotoləṅoni. Galit galevis aGot tolekis
hēn galito, lukade. Be galit ṣisi am nēkadulit
iṽonṽon. ⁸ Hum natosian siGot toke,

“AGot igol nēnauan salit ipat buṅbuṅol,
igol namətalit lēsakēta,
nədarinjalit lēsāsēsələṅ,

van vəbar nəboṅ daməṅai.”*

⁹ Ale aTevit tovi kiṅ ike,

“Nəhanian halit len natev tegəm vi hai tata,
nəlevlev ləḅibat lan,
nəvat hēn na-pes-həḅetw-an
mai nəpanismen salito.

¹⁰ Namətalit timotmot
hēn asike ləḅekēta,

letəmadehw tabtab

len naməlasan hēn nēsaan lotovusi.”*

¹¹ Beti neus maieg hēni ke, alat a Israel, lupes
həḅetw hēn ləḅiteh vəmasig māu a? Aoa! Be
bathut nēsaan salito, aGot igol naṣisal hēn tolav
kuv alat lēsavi Ju dan nēsaan salito, hēn alat seIs-
rael ləḅitaḅulol bulos galito husur lotoləṅon nə-
lav-kuvi-an enan dan nēsaan. ¹² Len nēsaan silat
seIsrael, aGot ivoi masuṽ hēn alat navile a pan.
Bathut natehan silat seIsrael, aGot ivoi masuṽ
hēn alat lēsavi Ju. Bimaienan, alat seIsrael aGot

* **11:8:** Deu 29.4; Isa 6.10, 29.10 * **11:10:** Psa 69.22-23

tolekis hæn galito, næboŋ galit þisi læberin nælolit len aKristo, navoian siGot dereh tepul səsəhov!*

¹³ Gagai nuke nisor mai gamit mætsavi Ju. Bathut novi ahai pispisul silat ləsavi Ju, nusal suh nau-man sagw notogole mōs gamito. ¹⁴ Nuke nigol næbathudud sagw gail a Israel nælolit tevənoh nəsə mættokade, hæn aGot þilav kuv galit galevis dan nəsəan salito. ¹⁵ Næboŋ aGot topair dan alat a Israel, igol alat navile a pan loləboi læþikad navoivoian maii. Be næboŋ þilav tælmam hæn alat a Israel, timabe? Dereh lehum læþikad nəmauran dan nəmatan!

¹⁶ Datinau nabəta. Nəvanuan gail læberin nahud-hubəta hum nəhanian metəkav þevi siGot, namilen ke nabəta kavkav evi siGot.† Ale datþinau nəhai, nəharhəte þevi siGot, namilen ke nəpashəte gail am lovi siGot. ¹⁷ Be nəhai oliv aGot tomabule len nəhol, tolaþur nəpashəte galevis dani, lohum alat seIsrael. Ale gamit mætsavi Ju, mətəhum nəhai oliv lototov lilihai. AGot esəhud hæn gamit mai nəhai tomabule hæn mətþigel nəpashət lotomaþur. Ale gagai mətumaur len næbathuhai oliv enan. Ehum mətukad nəmauran kitin aGot tokel gati mai aAraham mai nəpasusan san gail. ¹⁸ Imagenan, samti-

* **11:12:** Alat seIsrael lomətahun aGot ale len namətahunian enan aGot igol natsua tovoi, ale læberin nælolit len aKristo, len natanan aGot dereh tigol natsua þivoi masuŋ səhori am. † **11:16:** Num 15.19-21. Len naut egai næboŋ tosor husur nabəta, isor husur nəvide aGot tokel mai alat seIsrael ke, næboŋ lotomabul nəhol, len nəmatuan, nəhanian metəkav evi siGot, mai nabəta metəkav lotopani evi siGot. Ale nabəta metəkav þevi siGot, namilen ke nabəta þisi evi siGot. Namilen ke, aAraham mai anatum mai aməhaiþən læþevi siGot, ale nəpasusan salit gail, galit tu lovi siGot.

patpat gamit mēhat husur mēttogel nēpashēhai len naut lotomabur lan. Mētovi nēpashēhai ŋai. Nēkaduhai sēmaur len gamito, gamit mētumaur len nēkaduhai. ¹⁹ Hum ma gēbīke, “Nēpashēhai gail, aGot ilabubur gail hēn nēbigel galito.” ²⁰ Ekitin. Be aGot ilabubur galit husur lēsēkad nadēlomian lan, ale gumaur husur gotokad nadēlomian lan. Sagi-patpat gaiug mēhat, be gemētahw. ²¹ Husur aGot bilabubur nēpashēt gail lototov len nēhai husur lēsēkad nadēlomian lan, asike gēbīkad nadēlomian lan, dereh tilabur gaiug am.

²² Mitinau navoian mai nēdaŋan aGot togole hēn nēvanuan. Igol idaŋ hēn alat lototeh, be gēberīŋ nēlōm tabtab len na-gol-na-voi-an san, dereh tigol navoian hēn gaiug. Asike gēbīmaienan, dereh tita kuv gaiug. ²³ Ale alat seIsrael lēbīpair dan nē-par-dēlōmi-an salito, dereh aGot tesuhud hēn galit len nēhai. Husur aGot elēboi bēsēhud tēlmam hēn galito len nēhai. ²⁴ Namilen imaiegai. Gaiug gohum nēpashēt nēhai oliv totov lilihai, aGot tota kuvi, ale tosuhud hēni len nēhai gai tomabule len nēhol san. Savi naŋide kitin hēn nēhai hēn nēpashēhai sua bītov len nēhai tile am. Be nēhai oliv aGot tomabule len nēhol san, alat seIsrael lohūm nēpashēte gail. Ale emēdmēdau ŋai hēn aGot bēsuhud tēlmam hēn nēpashēt gail len nēhai lototov matmat lan.

Nēlon aGot itaŋis nēvanuan pīsi

²⁵ Bathudud nadēlomian, nomētahun mētβētōtan hēn nakitinan sua tosusuah, be nuke mētelēboii hēn asike mētβīpatpat gamit mēhat len namiti-sau samito. Alat seIsrael, nēkadulit ihaihai, ale

dereh tihaihai van vøbar galit þisi aGot tolekis hæn galit læsavi Ju, læberin nælolit lan. ²⁶ Len naðide tomaien an aGot dereh tilav kuv aIsrael þisi dan næsaan salito. Hum natosian siGot toke,

“Atesua þilav kuv nævanuan san gail,
dereh tegəm len naut aSion,
dereh tipair hæn næpasusan siJakop,
nælolit toþov hæn ginau, aGot,
dan næsaan salito.

²⁷ Ale egai evi na-kel-gati-an sagw van hæn galito notota gati len nahəsagw, ke,
dereh nitariv kukuv næsaan salit gail.”*

²⁸ Tarhæt na-kel-uri-an tovoi alat seIsrael lomətahuni, lovi enemi siGot. Be gamit mætsavi Ju, mætukab hæn natenan, mætukad navoian aGot toviol kəmas hēni. Avil aGot eləmas bun galit sal, husur tolekis hæn galit lotovi næpasusan siAraham, aIsak mai aJakop. ²⁹ Husur næboŋ aGot tolekis hæn nævanuan toviol maii, nænauan san sagəgel boŋ ideh. ³⁰ A mō gamit mætsavi Ju, mətomətahun næsa aGot toləŋoni. Be gagai ilolosa hæn gamito, ivoi hæn gamito husur alat seIsrael lomətahun næsa toləŋoni. ³¹ Len naðide tomaien an, gagai alat seIsrael lomətahun næsa aGot toləŋoni, gol ke, len naðide aGot tololosa hæn gamito, dereh tilolosa hæn galit tətəs am. ³² Husur nævanuan þisi læsagol husur næsa aGot tokele, ale ibanjis gat galit len naðide enan, hæn þilolosa hæn galit þisi.

Nə-sal-suh-aGot-an

* **11:27:** Isa 59.20-21, 27.9

33 O numañmañ len namitisau mai naləboian siGot artotibau masuŵ, artoyalyal habat! Datodədas datbələboi nə-sab-səhoti-an mai naṗisal san gail.* 34 Hum natosian siGot toke,

“Ase eləboi nənauan siNasuḅ aGot?

Nasoran sise eləboi ḅevi tarhət san?*

35 Ase ilav natideh mai aGot

tonor hən aGot ḅisar gele?”*

36 Husur aGot igol natit ṗisi, ale len nədañan san natit ṗisi losuh hən ləḅevi esan. Mitisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan.

12

Naviolan hən natutumavan tomaur

1 Imagenan, bathudud nadəlomian, husur nəlon aGot totañis gidato, noñir gamito ke: Viol hən nibemito mai aGot hum naviolan hən natutumavan tomaur, hən ḅevi esan səbon, hən gai ḅehəhaŵur masuŵ həni. Enan evi naṗisal kitin hən mətḅilotu hən aGot. 2 Samtigol tətəŵ hən naḅide gail hən navile eg a pan. Be aGot tegəgel hən gamito; tegəgel hən naṗisal hən nənauan samito hən ḅiveveu. Bimaienan, dereh mitinau kitev nəsa aGot toləñoni, mətələboi səhoti, hən mətḅigol nəsa tovoi, nəsa tonor, nəsa togol aGot tohəhaŵur həni.*

3 Len navoian aGot toviol kəmas həni mai ginau, nukele hən gamit ṗisusua ke, saginau gaiug gabag tesəhor nakitinan husur gaiug. Be len nati-bauan o nakəkerehan hən nadəlomian aGot tolav mai gamit ṗisusua, mitinau kot nakitinan hən

* **11:33:** Isa 55.8; Psa 92.5, 139.6 * **11:34:** Isa 40.13 * **11:35:** Job 41.11 * **12:2:** 1Pit 1.14

gamit sãbomito. ⁴ Niben nẽvanuan ikad nahudhute isobur, ale nahudhut ṽisusua ikad nauman san totile. ⁵ Imaienan hãn alat lotoriŋ nẽlolit len aYesu. Gidat dattosobur datovi niben tosua len aKристо. Ale gidat ṽisusua datovi sidat gabag. ⁶ Datukad naviolan tiltile gail lotonor hãn navoian aGot toviol kemas hãni mai gidato. Gãbikad naviolan hãn gãbikel ur nesa aGot tokel mai gaiug, gikel ur napisulan siGot tinor hãn nadelomian sam̃. ⁷ Gãbikad naviolan hãn gãbẽvi tarhæt sinẽvanuan gail, gevi tarhæt salito. Gãbikad naviolan hãn gãbẽpusan, geþusan. ⁸ Gãbikad naviolan hãn gãbigol nẽvanuan gail læbelẽŋon bivoi am len nẽlolito, gigol lelẽŋon tivoi am len nẽlolito. Gãbikad naviolan hãn gãbẽviol, geviol habat. Gãbikad naviolan hãn na-il-a-m̃o-an, len na-il-a-m̃o-an sam̃ geum tivoi. Ale gãbikad naviolan hãn nẽloĩm̃ bitaŋis nẽvanuan gail, gigole len nahahaũuran.*

⁹ Na-lẽmas-buni-an satevi nagẽgẽrasan, timaskitin. Mõtahun bun natideh tosa len nabunusian siGot. Tẽgau gat nesa tovoi len nabunusian siGot. ¹⁰ Lẽmas masuũ hãn gamit gabag hum mættovi alatmiũvan. Putsan gamit gabag len nẽnauan samito sãhor gamit sãbomito. ¹¹ Sagipetẽmas len nauman siGot be timaur mætãĩ hum aNunun aGot toũuv vivi mæhat len nẽloĩm̃. ¹² Bathut nẽvatvat-viri-an gotokade len aGot, gehahaũur. Nẽboŋ na-lẽŋon-isa-vẽsa-an b̃ibar gaiug, gidan buri len na-toh-mẽdau-an sam̃. Gidan len na-sor-tuũ-an. ¹³ Nẽboŋ nẽvanuan siGot læbẽm̃idol, gevi tarhæt sal-

* **12:8:** Hãn naves 4-8, ris 1Kor 12.4-11

ito. Gehəhaʋur hən nametβos gail ləbēbis lohoim sam̃.

¹⁴ Geus aGot hən βivoi hən alat lotomədas gaiug gol gotoləŋon tosa vəsa. Geusi hən βivoi hən galito, sageusi hən βemədas galito.* ¹⁵ Gehəhaʋur mai alat lotohəhaʋur. Geləŋon tisa, gitaŋ mai alat lotoləŋon tosa, lototaŋ. ¹⁶ Mitinau gamit gabag hum məttoβitoʋ ŋai. Sagipatpat gaiug məhat len nənauan sam̃, be gehəhaʋur hən gəβitah mai alat lotovi ut kəmas. Len nənauan sam̃ səβom̃ saginau ke gotokad namitisau hən nəmauran tonor.*

¹⁷ Sagivar təlmam hən nəsaan van hən avan ideh togol tosa hən gaiug. Len natideh gəβigole, gol husur naβisal nəvanuan βisi lotoləboi ləβekəta səhoti ke tovoi. ¹⁸ Len natideh topat len gaiug, gəβeləboi gəβigole, gikad natəmat mai nəvanuan βisi. ¹⁹ Gamit notoləmas bun gamit βisi, samtigol nasisilan. Riŋi hən nəlol paŋpaŋ tonor siGot βigole. Bathut len natosian, Nasuβ aGot ike, “Nasisilan ipat len ginau. Ginau dereh nipansəm alat lotogol tosa hən gamito, ipat len ginau.”* ²⁰ Be hum natosian siGot tokele am ke, “Naenemi sam̃ βimalkəkat, gevəŋani. Bimaduh, lav natideh maii hən βemuni. Nəboŋ gəβigol natenan, nahurun dereh tisa masuʋ.”* ²¹ Nəsaan satesəhor gaiug; be gesəhor nəsaan hən navoian.

13

Riŋ gamito len navəlan nəgavmen

* **12:14:** Mat 5.44; Luk 6.28 * **12:16:** Isa 5.21; Pro 3.7 * **12:19:**

Deu 32.35 * **12:20:** Pro 25.21-22

¹ Nəvanuan p̄isi lerin̄ galit səbōlito len navəlan nəgavmen lotoil a m̄o. Husur nədaŋan hən na-il-a-m̄o-an ideh topat, aGot idam̄ həni. Ale alat lotoil a m̄o, aGot itabtabuh len galito. ² Imagenan, avan ideh tomətahun alat lotoil a m̄o, emətahun nəsa aGot totabtabuh lan, ale ilav nəpanismen gəm hən gai gabag. ³ Husur alat lotoil a m̄o ləsagol namətahwan len alat lotogol tonor be len alat ləsagol sanor. Gəbələŋon ke asike gəbēmətahw len nabiltivanuan hən nəgavmen, gigol nəsa tonor ale dereh tisor sal suh gaiug. ⁴ Husur gai evi nəvanuan nauman siGot m̄os navoian bivan hən gaiug. Be gəbigol bisa, gemətahw! Husur ikad nədaŋan hən bīpansem gaiug. Evi nəvanuan nauman siGot toum san hən bīpansem alat lotogol tosa. ⁵ Imagenan, gerin̄ gaiug gabag len navəlan nəgavmen hən asike gəbīpanis. Ale natsual am, gole hən nəloṃ bimasil len nabunusian siGot.

⁶ Husur natenan, geṽur nətaks sam̄. Husur alat lotoil a m̄o, loun siGot nəboŋ lotogol tabtab hən nauman salito len nəgavmen. ⁷ Gilav mai nəvanuan gail nəsa tonor hən gəbilavi. Bevi nətaks o nəlaisens, ṽur nətaks, ṽur nəlaisens. Binor hən gəberin̄ avan ideh a məhat len nənauan sam̄, rin̄i a məhat. Binor hən gəbēputsani len nənauan sam̄, putsani.*

Məteləmas bun gamit gabag

⁸ Samtikabut sivan ideh. Be na-ləmas-bunian tevi nəkabut samito len gamit gabag. Husur gəbələmas bun nəvanuan, gugol p̄is nəsa nalo siMoses tokele. ⁹ Husur nalo ike, “Sagol naitian

* **13:7:** Mat 22.21; Mak 12.17; Luk 20.25

toḅur kotov nəlahan, sagigol avan ideh timat,* sagevənah, sa-nəloṃ tevənvənah.” Galenan mai nakelean ideh am todaṅ, nasoruan sua ikel ur p̄is gail. Ekəmaiegai ke: “Ləmas bun nəvanuan totoh pəpadaṅ hən gaiug suṃan gotoləmas bun gaiug gabag.”* ¹⁰ Na-ləmas-buni-an sagol səsa hən avan ideh. Imagenan, na-ləmas-buni-an igol p̄is nalo siMoses.

¹¹ Mitimasgol natenan husur mətələboi namityal ipair p̄isi tia. Evi namityal hən mət̄bilele dan nəpatan samito. Husur gagai namityal hən aKristo bilav kuv gidato dan navile eg a pan tosa egəm pəpadaṅ səhor ta ṃo, nəboṅ dattomadhakad nadələmian lan. ¹² Nalenmariug inoṅ ta bogai, nalennəyal pəpadaṅ ḅevisi. Imagenan datinoṅ dan natit gail hən nəmargobut. Datikol len gidato nahurabat nəbalan hən nam̄ial. ¹³ Len nəmauran sidato datitoh len naṽide toṅor hum dattotoh len nalennəyal. Sadatigol naitian totaṽtaṽor len nabiltihanen mai natərogan, sadatetərog, sadatigol naitian tosa, sadatigol naṽide tosa totaṽtaṽor hum nalipah, sadateṽitṽituh, sadatitaḅulol bulos gidat gabag husur nəlodat tovənvənah. ¹⁴ Mitilav kot naḅoruan siMasta sidato, aYesu Kristo suṃan tovi nahurabat dattosuni, hən gai biwol hən nəmauran sidato. Samtinau naḅisal ideh hən mət̄bigol nəsa naḅoruan nəsaan samito ḅeləṅoni.

14

* **13:9:** Nəboṅ toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paṅpaṅ sam̄ o naləṅonian sam̄ ṅai. * **13:9:** Exo 20.13-17; Deu 5.17-21; Lev 19.18

Alat, nadəlomian salit sədaŋ

¹ Nəvanuan gail nadəlomian salit sədaŋ, mətehəhəvur hən ləbitah mai gamito. Samtevitvituh mai galit husur nənauan salit səbolito.* ² Nəvanuan, len nadəlomian san, eləboi bihan natideh, be togon nadəlomian san sədaŋ, ihan nəhanian totov len tan ŋai. ³ Nəvanuan tohan natit p̄isi, satinau ke gəlar togon tovi ut kəmas. Ale nəvanuan səhan natit p̄isi gai satisaḅ səhoti ke togon tohan natit p̄isi timaspanis, husur aGot ehəhəvur hən atenan totah maii. ⁴ Gaiug ase hən gəbisəḅ səhoti ke nəvanuan nauman sinəvanuan togon timaspanis? Eum simasta san ŋai, ale ipat len amasta ŋai hən bikele ke togol tovoi o tosa. Ale dereh tigol nəsa tonor, husur Nasuḅ eləboi bevi tarhət san hən biŋole. ⁵ Ale natsual am: Nəvanuan inau ke nəmariboŋ sua ivoi səhor nəmariboŋ gail am, ale nəvanuan togon inau ke loḗitp̄itoḅ ŋai. Ipat len gamit viisusua hən mət̄binau səhoti len nənauan samito.* ⁶ Gai tonau ke nəmariboŋ sua tovoi buni, igole hən beputsan Nasuḅ. Ale gai tohan naməŋod, ihani m̄os Nasuḅ, husur esipa vi təban aGot həni, beti ihani. Ale gai səhan naməŋod, igole hən beputsan Nasuḅ, ale esipa vi təban aGot. ⁷ Husur gidat ideh sətōh m̄os gai səḅon ŋai, gidat ideh səmat m̄os gai səḅon ŋai. ⁸ Datḅitoh, datḅikad nəmauran, datukade hən datḅeputsan Nasuḅ. Datḅimat, datumat hən datḅeputsan Nasuḅ. Imagenan, datḅitoh o datḅimat, datovi siNasuḅ. ⁹ Husur aKrišto imat mai imaur təlmam hən bevi

* **14:1:** 1Kor 8.7-13, 10.23-33 * **14:5:** Kal 4.10; Kol 2.16

Masta silat lotomat mai silat lotomaur. ¹⁰ Ale gaiug gəsəhan naməḡod, imabe gotosaḅ səhoti ke awawa sam̄ len nadəlomian timaspanis? Ale gaiug gotohan naməḡod, imabe gotonau ke awawa len nadəlomian evi ut kəmas? Husur gidat p̄isi dereh dateil len nəhon aGot hən bəpəpəhun navoian dan nəsaan dattogol gail. ¹¹ Husur len natosian siGot, Nasuḅ aGot ike,

“Egai ekitin hum nakitinan ke nototoh:

nəvanuan p̄isi dereh letəḡedur bathuriegw;
nabuḡon nəvanuan p̄isi likel uri ke ginau,
ginau novi Got.”*

¹² Imaiengan gidat p̄isi dereh dateil len nəhon aGot hən datḅikel ur nakitinan husur natit p̄isi gidat səḅodat dattogole.

¹³ Imagenan sadatisaḅ səhoti am ke gidat gabag datipanis. Avil datinau koti ke asike datugol natideh hən ḅigol awawa len nadəlomian ḅipes haḅetw hən ḅiteh len nəsaan. ¹⁴ Len naḅonan notokade mai aYesu Kristo, noləḅoi, noləḅoi səhoti ke nəhanian p̄isi ivoi. Avan ideh ḅihani asike igol eḅiḡḅiḡal len nabunusian siGot. Be avan ideh ḅinau ke nəhanian sua toḅiḡḅiḡal len nabunusian siGot, len atenan, nəhanian enan eḅiḡḅiḡal.

¹⁵ Awawa len nadəlomian ḅeləḡon ḅisa husur nəsa gotohani, len nəmauran sam̄ gəsahusur naḅisal hən na-ləmas-buni-an am. Len nəsa gəḅihani sagemədas awawa sam̄, aYesu tomat m̄osi. ¹⁶ Natsua ḅivoi len nabunusian sam̄, be ḅemədas nadəlomian siwawa sam̄, sagigole. Gəḅimaiengan avan ideh edədas ḅisor ḅisa hən naḅide sidato. ¹⁷ Husur

* **14:11:** Isa 45.23

natohan pipihabəlan aGot səpat len nəsa datb̃ihani o datb̃emuni. Ao, ipat len nanoran aGot togol dattokade len nəhon, mai natə̃mat, mai nakemkeman dattokade len aNunun aGot. ¹⁸ Husur gə̃beum seKристо magenan, dereh aGot tehəhãvur hən gaiug, mai len nabunusian sinəvanuan gail, gunor.

¹⁹ Imagenan, dateum kitev natit gail lotogol natə̃mat mai natit gail lotogol gidat gabag datb̃idaŋ am len aNunun aGot. ²⁰ Sadatemədas nauman siGot sil nəhanian ŋai. Nəhanian p̃isi iveveu, be gə̃bihan natideh b̃igol awawa len nadəlomian b̃ipes hãbetw, teh len nəsaan, gaiug gugol nəsaan. ²¹ Ivoi hən asike gə̃bihan namə̃nod o gə̃bemun nəwain o gə̃bigol natideh b̃igol awawa sam̃ len nadəlomian b̃iteh len nəsaan. ²² Ale nəsa gotodəlomi husur natgalenan, təgau gati len gaiug mai aGot səboməru. AGot ehəhãvur hən alat lotogol nəsa lotoləboi tonor len nələlit tomasil. ²³ Gə̃bikad nə-lon-uri-an, be gə̃bihan natsua gəsənu ləboii ke tovoi, gugol nəsaan. Husur nəsa gotogole sahusur nəsa gotodəlomi. Gə̃bigol natideh gotodəlomi ke sanor, gugol nəsaan.

15

Nau nəvanuan tile

¹ Gidat dattodaŋ len nadəlomian, len nədaŋ-b̃uri-an datimasbulatut dan natideh b̃igol galit ləsədaŋ len nadəlomian ləb̃igol nəsaan. Sadatehusur nãvide togol gidat səbodat ŋai datohəhãvur. ² Gidat ṽisusua datimashusur nãvide togol nəvanuan tile behəhãvur lan, hən bevi

tarhət san, hən nadəlomian san b̃idaŋ am. ³ Husur aKристо sahusur nãvide gai səb̃on tohəhãvur lan, igol nəsa aGot toləŋoni ŋai. Hum natosian siGot toke, “Na-sor-mədasi-an silat lotokele hən ləb̃emədas gaiug, aGot, ibar ginau.”* ⁴ Natit p̃isi len natosian siGot, lutosi sutuai hum nãpusanan m̃os gidato hən datb̃ikad nə-vatvat-viri-an. Len nə-daŋ-b̃uri-an mai nasoruan siGot togol dattoləŋon tovoi am len nəlodato, datuvatvat vir natit p̃isi aGot tokel gati. ⁵ AGot tovi nəkadun nə-daŋ-b̃uri-an togol dattoləŋon tovoi am len nəlodato, gai tigol mitikad nãbonan mai gamit gabag, tinor hən naləŋonian seKристо, aYesu. ⁶ Timaienan hən mət̃besua len nənauan mai nakelean, hən mət̃bisal suh nəyalyalan siGot Tata mai aYesu Kристо, aMasta sidato.

⁷ Imagenan, hum aKристо tohəhãvur hən totah mai gamito, mət̃ehəhãvur hən mət̃bitah mai gamit gabag, hən nəvanuan gail ləbisal suh nəyalyalan siGot. ⁸ Husur nukel mai gamit ke, aKристо egəm vi vanuan nauman seJu gail hən b̃imasil ke aGot ekitin. Na-kel-gati-an gail aGot tokel mai atəmalit ta sutuai, aKристо egəm hən b̃igol na-kel-gati-an galenan ləb̃isarpoh. ⁹ Be egəm m̃os natsual am. Egəm hən alat ləsavi Ju ləbisal suh nəyalyalan siGot husur nalolosaan san, hum natosian siGot toke, “Imaienan dereh nisal suh gaiug

len nalũvoh hən nəvanuan naut tiltile gail.

Dereh nekəkai hən nəb̃e gail

hən nəb̃eputsan nahəsam̃.”*

* 15:3: Psa 69.9 * 15:9: 2Sam 22.50; Psa 18.49

¹⁰ Ikele am ke,
 “Gamit mættovi naluŵoh
 hən nəvanuan naut tiltile gail,
 mætehəhaŵur ʔonʔon mai nəvanuan san gail!”*

¹¹ Ikel tasi am ke,
 “Gamit mættovi naluŵoh
 hən nəvanuan naut tiltile gail,
 mitisal suh Nasuʔ aGot.
 Nəvanuan gail ʔisi, lisal suhi.”*

¹² Ale aIsaiah am ikele ke,
 “Sua len nəpasusan siJesse dereh tevisi,
 dereh tile məhat
 hən naluŵoh hən nəvanuan naut tiltile gail
 ləbitoh pipihəlan.

Dereh livatvat viri ke tigol nəsa tokel gati.”*

¹³ AGot tovi nəkadun nə-vatvat-viri-an tigol nəlomit
 tepul hən nakemkeman ʔisi mai natəmat husur
 mættoriŋ nəlomit lan. Hən ke, len nədaŋan seNunun
 aGot, dereh mətepul səsəhov hən nə-vatvat-viri-an.

APol, ahai pispisul mōs alat ləsavi Ju

¹⁴ Bathudud sagw len nadəlomian, ginau gabag
 noləboi səhoti ke, gamit mətopul hən navoian mōs
 nəvanuan, mətopul hən naləboian ʔisi ale mətoləboi
 mətbeŵusan gamit gabag. ¹⁵ Ginau nəsaməmau
 hən nototos husur natgalevis van hən gamito
 hən nəbeliv nənauan samit təlmam hən galenan.
 Nokəmaiegai husur len navoian aGot toviol kəmas
 həni, ¹⁶novi nəvanuan nauman seKristo, aYesu mōs
 alat ləsavi Ju. Nosumian ahai tutumav notokel na-
 kel-uri-an tovoi siGot, hən alat ləsavi Ju ləbēgəm vi

* **15:10:** Deu 32.43 * **15:11:** Psa 117.1 * **15:12:** Isa 11.10

naviolan hən natutumavan aGot ðehəhaʋur həni, aNunun aGot togol ke naviolan enan evi siGot səḃon ɲai. ¹⁷ Imaienan, len nauman ɲisi sagw m̄os aGot, noʋiv husur evi aKris̄to aYesu ɲai togole. ¹⁸ Asike nusor husur natideh am, be nukel nəsa ɲai aKris̄to togole nəboɲ notoum san. Len nəsa no-tokele mai nəsa notogole, aKris̄to esəhar alat ləsavi Ju hən ləḃigol husur nəsa aGot tokele. ¹⁹ Lorin̄ nəlolit lan bathut namerikel gail lotomaɲmaɲ lan, namerikel gail notogole len nədaɲan seNunun aGot. Imaienan, ginau nukel ɲis na-kel-uri-an tovoi seKris̄to, tuḃat len naut a Jerusalem van van van vəbar naut a Ilirikum. ²⁰ Nəboɲ nototuḃat len nauman egai van vəbar daməɲai, noləɲon masuʋ hən nəḃikel ur na-kel-uri-an tovoi len naut ləsaləboi aKris̄to lan boɲ ideh. Nəsaləɲon nəḃikel uri len naut ideh nəvanuan tile tokel uri lan tia.* ²¹ Be hum natosian siGot tokele husur aKris̄to, ike, “Alat, avan ideh sakel ur atenan mai galito, dereh lerisi, ale alat ləsasəsəlon, dereh leləboii.”* ²² Nauman sagw len naut tiltile gail ipatpat gol ginau hən asike nəḃegəm ris gamito.*

APol ike tevi Rom

²³ Be gagai nunon̄ len nauman sagw len naut galegai, ale naut kəmas nasihau tosoḃur lotovan, noləɲon masuʋ həni sal ke negəm ris gamito.

²⁴ Nunau utaut hən nəḃevi Spen, ale len nəyaran

* **15:20:** Len nasoruan ta Kris̄ ike, nəsaləɲon nəḃeum hən naim len nəpaudesen sinəvanuan tile. * **15:21:** Isa 52.15 * **15:22:** Rom 1.13

sagw v̄na, nuke neris gamit a Rom. Nəboŋ nəbitoŋ kəkereh b̄inoŋ len nahəhaṽuran samito, nuke mətevi tarhət sagw len naṽisal van. ²⁵ Be nevi Jerusalem bai hən nəḃevi tarhət silat lotovi siGot ei. ²⁶ Husur alat siYesu a Masetonia mai a Akaia lohəhaṽur hən lotobubulah vat m̄os alat lotovi məsal len nəvanuan siGot gail a Jerusalem. ²⁷ Lohəhaṽur hən lotomaienan husur lunau ke lotokabut seju gail. Husur alat ləsavi Ju, ləb̄ihan katəṽol mai naJu siGot gail len nəmauran aNunun aGot toviol h̄eni, inor hən ləḃevi tarhət salito len natit lotokade.† ²⁸ Na nəboŋ nəḃitariv nəvat egai mai galito, nəboŋ nəḃigol nauman eg b̄inoŋ, dereh niyar tur len naut a Rom vi Spen. ²⁹ Noləboii ke nəboŋ nəḃibar naut samito, aKristo dereh teviol hən navoian kavkav mai gidato.

³⁰ Bathudud nadəlomian, husur dattoriŋ nəlodat len aMasta sidato, aYesu Kristo, mai husur aNunun aGot togol datoləmas bun gidat gaḃag, nous idaŋ ke, mitiḃon mai ginau len nəḃalan sagw len na-sor-tuṽ-an samito m̄os ginau van hən aGot. ³¹ Mitisor tuṽ hən aGot ḃilav kuv ginau dan navəlan alat a Jutea lotomətahun ləḃigol husur nəsa aGot tokele. Sor tuṽ hən alat siGot len naut a Jerusalem ləḃehəhaṽur hən nəvat nəḃilav mai galito. ³² Beti, aGot ḃeləŋoni, dereh negəm hən gamito len nakemkeman, hən nənauan sagw b̄imaur təlmam len natohan sagw mai gamito. ³³ Ale aGot tovi nəkadun natəḃmat, titah tin mai gamito! Ganan.

† 15:27: Hən naves 25-27, ris 1Kor 9.11, 16.1-4

16

Na-ke-ivoi-an siPol gail

¹ Nuke nisor husur napəhaʋut sua tovoi bəgəm hən gamito, asike idareh. Alitenan evi aʋavinenamito len nadəlomian, nahəsan aFipe tovi atikon təban alat siYesu len naut a Kenkrea.*

² Nəboŋ bəgəm hən gamito, len nahəsan Nasuḅ, len naʋide tonor hən alat siGot, mətehəhaʋur həni hum tovi pəhaʋut siNasuḅ. Bəmīdol len natideh, nuke mətevi tarhət san husur gai evi tarhət sinəvanuan isoḅur, ale ginau am, evi tarhət sagw.

³ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aPriska† mai aAkwiła alarmisoan artoum mai ginau len nau-man seKristo, aYesu.* ⁴ Aroriŋ gəlar gabag pəpadaŋ hən nəmatan mōs nəmauran sagw. Savi ginau ŋai, be alat siYesu ləsavi Ju len naut tiltile losipa vi təban gəlaru. ⁵ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai alat siYesu lotoḅonḅon lohoim səlaru.

Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aEpinetus no-toləmas buni. Gai nəvanuan metəkav len naprovens Asia toriŋ nəlon len aKristo.

⁶ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aMeri toum habat samito.

⁷ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAdronikus mai aJunias, naJu gəlaru suŋian ginau, artotoh len naim bəbaŋis mai ginau.‡ Arovi ḅiltivanuan len

* **16:1:** Uman 18.18. Kenkrea evi navile sua bitas pəpadaŋ hən nabiltivile a Korint. † **16:3:** Priska: Len naut tile am gail lokis aliten aPrisilla am. * **16:3:** Uman 18.2 ‡ **16:7:** Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan ta Kris luke aJunias evi pəhaʋut sua, hum ma tovi asoan aAdronikus.

ahai pispisul gail ale aroriņ nəlolaru len aKristo a mō, ginau a tahw.

⁸ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAmpliatu no-
toləmas buni len Nasuḅ.

⁹ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aUrpanus
toum seKristo mai ginamito. Ale kel na-ke-ivoi-an
sagw mai aStakis notoləmas buni.

¹⁰ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aApelles tovi
nəvanuan tin seKristo. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai
alat lototoh len naim siAristopulus.

¹¹ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aHerotion tovi
Ju suḡan ginau. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai alat
lototoh lohoim siNarsissus lotovi siYesu.

¹² Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aTrifaena
mai aTrifosa napəhaṽut eru artoum todaņ siNa-
suḅ. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai aPersis notoləmas
buni. Alitenan eum idaņ siNasuḅ.

¹³ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aRufus, Nasuḅ
tolekis hēni hən ḅevi esan səḅon. Kel na-ke-ivoi-an
mai anan tosuḡan tovi anana sagw.*

¹⁴ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aSinkri-
tus, aFlekōn, aHermes, aPatropas, aHermas mai
nəbathudud nadəlōmian lotoḅonḅon mai galito.

¹⁵ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aFilolokus,
aJulia, aNereus mai aṽavinen. Kele am mai
aOlimpas mai nəvanuan ḡisi siGot lotoḅonḅon mai
galito.

¹⁶ Len na-ləmas-buni-an siGot mətəsuḡn nətərhomit
gabag hən mətḅikel na-ke-ivoi-an mai gamito. Alat
siYesu len naut ḡisi luke “Ivoi,” mai gamito.

¹⁷ Bathudud nadəlōmian, nous idaņ ke, nəvanuan
lotogol nəvanuan lotopəḅehw, naḡusanan salit

* **16:13:** Mak 15.21

togol nəvanuan b̄iteh dan nadəlomian, naṣusanan salit gail ləsanor hən naṣusanan məttokade a m̄o; mətelələgau hən asike ləbēmədas gamito. Mətebulatut dan galito. ¹⁸ Nəvanuan lotomaienan ləsagol nauman seKristo, be loum m̄os nabəhaṽulit ŋai. Len na-sor-malum̄lum̄-an mai na-sor-hehe-an salito, logəras nəlon nəvanuan ləsənu nagəgərasan.* ¹⁹ Nəvanuan ṗisi losəsəloŋ tia hən nakel-uri-an ke məttogol husur nəsa aKristo tokele. Imagenan nohəhaṽur masuṽ. Be nuke mitikad namitisau hən na-gol-na-voi-an ale nuke mitikad natətanan hən nəsa tosa. ²⁰ Beti asike idareh aGot tovi nəkadun natəmat, dereh teil dasdas aSetan pipiriemit gail.

AMasta sidato, aYesu Kristo teviol kəmas hən navoian mai gamito.

²¹ ATimoti toum mai ginau ike, “Ivoi,” mai gamito. ALusius, aJason mai aSosipata lotovi Ju sum̄an ginau, galit am luke, “Ivoi,” mai gamito.*

²² Ginau, aTertius nototos nalobulat napisulan egai siPol, ginau notovi nəvanuan siNasuḅ, nuke, “Ivoi,” mai gamito.

²³⁻²⁴ AKaius, ginau aPol nototoh lohoim san, gai ike, “Ivoi,” mai gamito. Alat siYesu len naut egai luḅonḅon len naim san. AErastus totəgau nəvat hən nabiltivile egai, ike, “Ivoi,” mai gamito. AKwartus, awawa sinamit len nadəlomian, gai am ike, “Ivoi,” mai gamito. §

* **16:18:** Flp 3.19 * **16:21:** Uman 16.1-3 § **16:23-24:** Uman 19.29; 1Kor 1.14; 2Tim 4.20. Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 24 AMasta sidato, aYesu Kristo teviol kəmas hən navoian mai gamit ṗisi. Ganan.

²⁵ Datisal suh aGot! Hum notokele len na-kel-uri-an sagw tovoi tokel kot aYesu Kristo, aGot eləboi ðigol mət̃bidan am len nadəlomian samito. Na-kel-uri-an tovoi notokel uri evi na-sor-utaut-an siGot tosusuah sutuai sutuai vəbar nəboŋ ta daməŋai. ²⁶ Be gagai aGot ikel vəhoti. AGot itoh vi sutuai, ale husur nakelean san todaŋ, len nasoruan san ahai kelkel ur gail lototosi, ikel vəhoti. Ikele mai naluṽoh p̃isi hən nəvanuan naut tiltile gail hən ləḃeriŋ nəlolit lan, ale gol husur nəsa tokele.

²⁷ Len aYesu Kristo datisal suh aGot tovi aGot səḃon tokad namitisau hən nəmauran tonor. Datisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan!

**Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.**

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd